

Vilniaus universitetas

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS STUDIJŲ MAGISTRO PROGRAMA

MAŽVYDAS KUNEVIČIUS

II kurso studentas

**LIETUVIŲ DIASPOROS POLITINIŲ NUOSTATŲ TYRIMAS RUSIJOS
INFORMACINIO KARO KONTEKSTE.
ANGLIJOS ATVEJIS**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: Dr. Nerijus Maliukevičius

Vilnius, 2018

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIO PAVYZDYS

Magistro darbo vadovo/ės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas „Lietuvių diasporos politinės nuostatos Rusijos informacinio karo kontekste: Anglijos atvejis“:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Mažvydas Kunevičius

_____

(parašas)

Vilnius, 2018

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Kunevičius M. Lietuvių diasporos politinių nuostatų tyrimas Rusijos informacinio karo kontekste.

Anlgijos atvejis: Tarptautinių santykių ir politikos mokslų specialybės magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas Dr. N. Maliukevičius - V. 2018. - 68p.

Reikšminiai žodžiai: Politinės nuostatos, diaspora, informacinis karas, Rusija, lietuvių diaspora, propaganda, Anglija, Didžioji Britanija, žiniasklaida, informacinio karo naratyvai.

Šiame darbe tiriama, ar Anglijos lietuvių diasporos atstovai yra linkę pritarti Rusijos informaciam kare naudojamiems naratyvams taip pat, diasporos informacinė erdvė ar įvairių informacinių šaltinių naudojimo įpročiai. Darbe keliami prielaidai, jog pritarimas informacinio karo naratyvams gali priklausyti nuo „selektyvaus suvokimo“ (angl. Selective exposure) ir galimo žmonių įsitraukimo į „informacinius šulinius“ (angl. Echo chambers). Darbas skirstomas į du pagrindinius skyrius, kuriuose pateikiamos iš socialinės apklausos išryškėjusios tendencijos, žvelgiant per lingvistinę, informacijos šaltinių naudojimo įpročių, socio-demografinių ir pritarimo politiniams teiginiams (Rusijos informaciniame kare naudojamiems naratyvams) prizmes.

Turinys

Įvadas.....	1
Metodika.....	8
1. Teorinis kontekstas	11
1.1. Selektyvnis suvokimas ir kognityvinis disonansas	11
1.2. “Informaciniai šuliniai” ir Rusijos informacinio karo naratyvai	12
2. Lingvistinis ir informacinis diasporos laukas	15
2.1. Kalbos	15
2.2. Informacijos ir žiniasklaidos priemonės.....	17
2.4. Apibendrinimas	29
3. Anglijos lietuvių diasporos politinės nuostatos – Rusijos informacinio karo naratyvų palaikymas	31
3.1. Bendra situacija	31
3.2. Informacinė erdvė ir politinės nuostatos	33
3.3. Apibendrinimas	44
4. Sociodemografiniai aspektai ir politinės nuostatos.....	45
4.1. Apibendrinimas	50
5. Tyrimo ribotumai, stiprybės ir ateities kryptys.....	52
Išvados	53
Literatūros sąrašas	56
Priedai.....	59
Summary.....	63

Įvadas

Šiais laikais informacijos yra tiek daug, jog žmogus nebegali jos visos apdoroti, dėl to, jam reikia išmokti atsirinkti ką priimti ir kuo tikėti, o ką atmesti ir ignoruoti. Visai laikais, o ypač dabar medija atlieka ne vien informavimo, aiškinimo ar šviečiamąją funkciją, tačiau yra naudojama ir norint paveikti žmonių nuomonę, pakeisti tam tikrus įsitikinimus, kiršinti ar skaldyti.¹ Žinios, faktai, istorija ir įvairūs naratyvai formuoja mūsų mąstymą ir kuria mūsų įsitikinimus bei nuostatas vienu ar kitu aspektu, tai vėliau turi įtakos būsimiems pasirinkimams bei dabarties ir ateities veiksams. Šiomis dienomis informacija įgavo itin svarbią reikšmę kalbant valstybių saugumo klausimais, nes būtent dezinformacijos ir propagandos naudojimas bei žmonių nuomonių ir įsitikinimų formavimas ar noras juos pakeisti bei laimėti „protus ir širdis“, tapo dirva šių dienų modernių konfliktų, destabilizacijos ir susiskaldymo pradžia.²

Nuo to laiko, kai Rusija okupavo Krymą ir įsitraukė į konfliktą rytų Ukrainoje, kuris ir iki šių dienų sėja chaosą ne tik šalies viduje, tačiau palaiko susiskaldymą ir nestabilumą regione bei tarp Europos valstybių³, studijos nagrinėjančios Rusijos minkštąją galią, propagandą, vykdomą informacinį ar hibridinį karą, tapo dominuojančiomis temomis viešojoje erdvėje bei socialinių mokslų tyrimuose.

Tiesiogiai susiduriant su Rusijos keliamomis informacinėmis grėsmėmis bei susirūpinus valstybės saugumo klausimu, didelis dėmesys pradėtas skirti Lietuvos visuomenės tyrimams⁴, jos geokultūrinių nuostatų suvokimui, galimam dezinformacijos poveikio nustatymui, darbui su Lietuvoje gyvenančiomis mažumomis, strateginės komunikacijos vystymui bei kovai su vadinamosiomis *fake news*. Tačiau, reikia pabrėžti, jog iš dalies pamirštama kita didelė mūsų tautiečių dalis, kuri gyvena svetur ir yra tokia pat strategiškai svarbi ir paveikiama, kaip ir likusi visuomenė Lietuvoje. Šiuo metu skaičiuojama, kad užsienyje gyvena apie 1,3 mln.⁵ lietuvių ir lietuvių kilmės žmonių, o didžioji dalis jų

---

¹ Nerijus Maliukevičius „Geopolitika ir informacinis karas: Rusijos požiūris“ Vilniaus tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, Vilnius, 2007 <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2007~1367165358650/DS.002.0.01.ARTIC> [Žiūrėta 2018 02 14]

² Evgen Dykyi, „Hibridinis Rusijos karas: Ukrainos patirtis Baltijos šalims“, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Vilnius, 2016.

³ European values, Protecting freedom, “Guide to Kremlin’s disinformation and influence operations in Europe”, Kremlin Watch Report, 2017. <http://www.europeanvalues.net/wp-content/uploads/2017/09/Guide-to-Kremlins-disinformation-influence.pdf> [Žiūrėta 2018 01 08]

⁴ Kalbama apie tokias studijas kaip: “Tarp rytų ir vakarų: Lietuvos visuomenės geokultūrinės nuostatos” bei “Kas eitų ginti Lietuvos: pilietinio pasipriešinimo prielaidos ir galimybės.”

⁵ Duomenys pateikti remiantis „Globalios Lietuvos“ statistika <http://www.urm.lt/default/lt/globali-lietuva> [Žiūrėta 2018 04 21]

susikongravusi Jungtinėje Karalystėje,⁶ kur priskaičiuojama apytiksliai 150-200 tūkstančių mūsų tautiečių, tuo tarpu Anglijoje jų susitelkę daugiau nei 95 tūkstančiai (Londone apytiksliai 40-50 tūkstančių) ir tai daro šią diasporą viena stipriausių ir labiausiai įtaką turinčių ir galinčių turėti išeivijos grupių mūsų valstybės politikai.⁷ Būtina nepamiršti ir to, jog Rusijos naudojama dezinformacija ir vykdomas informacinis karas, tampa vis stipresnis tiek Baltijos valstybėse, tiek ir visoje Europoje. Nors naudojami naratyvai yra kiek skirtingi visose šalyse, tačiau dezinformacija paliečia visas Europos valstybes⁸, taip pat jose gyvenančias ir mūsų diasporas.

„Užsieniui transliuojama dabartinė propaganda labiau panaši į informacinį karą, kurio tikslas ne žudyti priešininką, o sutrikdyti, sugluminti, sukelti nesantaiką tarp sąjungininkų. Jos efektyvumas nekinta, nes rusų propagandininkas, kaip ir bet koks kitas, naudojami logikos defektais ir suvokimo iškraipymu, būdingu bet kokiam žmogui, nepriklausomai nuo jo tautybės ir erudicijos.“⁹

Tą pastebi ir žymus amerikiečių sociologas Immanuelis Wallersteinas, pasak kurio, “<...> geopolitikos veikėjų galia reiškiamą ne tik politinėje ir ekonominėje, tačiau ir kultūrinėje plotmėje, kurioje kovojama ne dėl fizinių teritorijų ar ekonominių išteklių, bet dėl simbolių, vaizdinių ir tapatybių.”¹⁰

Aktualumas. Kodėl svarbu kalbėti apie diasporas ir jų politines nuostatas? Galima išskirti tris pagrindinius aspektus: **1. Saugumas.** Regione tvyrant įtampai ir tiesiogiai susiduriant su Rusijos vykdomu agresyviu informaciniu karu, kurio tikslas yra paveikti žmonių įsitikinimus ir politines nuostatas kartu silpninant mūsų valstybės saugumą, yra svarbu šnekėti ne vien apie mūsų šalyje gyvenančius žmones, mūsų informacinį lauką ar politines pažiūras, tačiau ir visus kitus tautiečius, kurie gyvena svetur, ypač kai užsienyje lietuvių ir lietuvių kilmės žmonių priskaičiuojama apytiksliai 1,3 mln. **2. Įtaka.** Diasporose apjungiamos dviejų skirtingų šalių politinės, ekonominės ir kultūrinės plotmės. Emigrantai tampa *de facto* kultūriniais savo tėvynės ambasadoriais tiek priimančioje šalyje, tiek ir savo tėvynėje. Jie gali turėti reikšmingą tarptautinį balsą būdami specifinė grupė, daryti įtaką priimančios šalies, o svarbiausia, tėvynės užsienio bei vidaus politikos formavimui, pavyzdžiui reiškiant savus interesus, dalyvaujant balsavime, užmezgant verslo ryšius ar sprendžiant įvairius socialinius ir politinius

⁶ Duomenys pateikti remiantis „Europos migracijos tinklo“ statistika <http://123.emn.lt/#emigracija> [žiūrėta 2018 01 09]

⁷ Steven Vertovec, „The Political Importance of Diasporas“ Migration Policy Institute, 2005. <https://www.migrationpolicy.org/article/political-importance-diasporas> [žiūrėta 2018 01 09].

⁸ Becky Branford, “Information warfare: Is Russia really interfering in European states?” BBC News, 2017. <http://www.bbc.com/news/world-europe-39401637> [žiūrėta 2018 01 13]

⁹ Yoanna Koleva, “Informacinis karas: kaip atpažinti Kremliaus propagandą ir kaip su ja kovoti”, Universiteto žurnalas 2017. <http://www.universitetozurnalistas.kf.vu.lt/2017/05/informacinis-karas-kaip-atpazinti-kremliaus-propaganda-ir-kaip-su-ja-kovoti/> [žiūrėta 2018 01 08].

¹⁰ Ainė Ramonaitė, Nerijus Maliukevičius, Mindaugas Degutis, „Tarp rytų ir vakarų: Lietuvos visuomenės geokultūrinės nuostatos“ Pilietinės visuomenės institutas, „Versus aureus“ leidykla, 2007. p. 11

klausimus.¹¹ Kaip teigia antropologas prof. dr. Stevenas Verovec, įvairios diasporos bendruomenės ir organizacijos gali lobinti priimančios šalies institucijas ar vyriausybę, norint sukurti palankią politikos kryptį tėvynės atžvilgiu arba atvirkščiai – norint paveikti tėvynės institucijas. Taip pat, per diasporas gali būti teikiama finansinė ar kito pobūdžio parama tėvynės politinėms partijoms, visuomeniniams judėjimams ir organizacijoms arba kraštutiniu atveju, gali būti remiamas terorizmas ar net karinio konflikto tęstinumas tėvynėje, jei diaspora nėra palanki savo šaliai.¹² **3. Bendros politikos ir įtraukimo ieškojimas.** Šiomis dienomis daug dėmesio sulaukia klausimai dėl Lietuvos diasporų potencialo panaudojimo valstybės gerovei kurti, glaudesnių ryšių užmezgimo tarp diasporų ir Lietuvos ar dvigubos pilietybės įteisinimo. Norint išsiaiškinti kaip, kokią ir kuo efektyvesnę politiką vykdyti bendradarbiaujant su diaspora ar jos atstovais, kaip užkirsti kelią galimiems saugumo iššūkiams, kaip ir kuo geriau skleisti pilietiškumo idėjas ar meilę tėvynei bei kaip didinti pasitikėjimą savo šalimi, bei norą grįžti atgal, pirmiausia, būtina suvokti, kokiomis realijomis gyvena ir kokios nuostatos vyrauja tarp šios grupės žmonių.¹³

Tyrimo objektas. Anglijos lietuvių diasporos politinės nuostatos ir Rusijos informacinio karo naratyvų palaikymas tarp jos atstovų.

Darbo tikslas ir uždaviniai. Šio tyrimo tikslas – išsiaiškinti Anglijos lietuvių diasporos politines nuostatas bei Rusijos informacinio karo naratyvų palaikymo laipsnį tarp diasporos atstovų. Šiam tikslui pasiekti išsikeliami uždaviniai:

1. Suformuluoti socialinės apklausos klausimus;
2. Atlikti socialines apklausas:
  - a). Anglijos lietuvių diasporos socialines-demografines charakteristikas;
  - b). skirtingus žiniasklaidos vartojimo įpročius, žvelgiant per kalbinę ir žiniasklaidos priemonių naudojimo bei valdytojų prizmes;
  - c). įvairių, Rusijos informaciniame kare, naudojamų naratyvų vertinimą;
3. Pateikti išvadas.

---

¹¹Steven Vertovec, „The Political Importance of Diasporas“ Migration Policy Institute, 2005. <https://www.migrationpolicy.org/article/political-importance-diasporas> [Žiūrėta 2018 01 09].

¹² Ten pat.

¹³Gintautas Mažeikis, „Propaganda“ metodinė priemonė, Šiaulių Universiteto leidykla, 2006. <http://su.lt/bylos/fakultetai/humanitarinis/fak/propaganda.pdf> [Žiūrėta 2018 01 13]

Geografiniai tyrimo rėmai. Geopolitinės ir politinės nuostatos nuolat kinta priklausomai nuo žmonės supančio informacinio lauko, inkultūracijos ar akultūracijos¹⁴ procesų, aplinkos kaitos, išsilavinimo, daugybės psichologinių, socialinių ar net asmeninių aspektų. Jos formuojamos per ilgą laiką, tačiau gali būti paveiktos ir trumpalaikių ar momentinių įvykių, tokių kaip valdančiosios valdžios pasikeitimas bei tam tikri politiniai, socialiniai, ar ekonominiai pasikeitimai. Kitaip sakant, požiūris į vieną ar kitą aspektą kinta nuo aplinkos veiksnių ir tuo metu vyraujančių realijų. Būtent dėl savo nestabilumo ir nuolatinės dinamikos, tyrimai susiję su nuostatomis ar požiūriu nuolat turi būti atnaujinami.

Anglijos geografinės ribos pasirinktos neatsitiktinai, galima išskirti keturis pagrindinius aspektus, kodėl pasirinkti būtent šie geografiniai rėmai. Visų pirma, čia susikongregavusi viena didžiausių lietuvių grupių, o Londone mūsų tautiečių priskaičiuojama apytiksliai 45 tūkstančiai. Kitas svarbus aspektas - stiprus ryšys tarp šios diasporos ir Lietuvos. Trečia, tai šios šalies populiarumas tarp emigrantų ir didelis žiniasklaidos dėmesys būtent Anglijoje gyvenantiems lietuviams. Galiausiai, Anglija yra Europos šalis, patenkanti į Rusijos vykdomo informacinio karo lauką, kuris ten itin stiprus.¹⁵

Šaltiniai sudaro didžiausią ir svarbiausią darbo tyrimo medžiagos dalį. Pagrindinis informacijos šaltinis, kuriuo ir bus paremtas visas darbas – *socialoginės Anglijoje gyvenančių lietuvių apklausos*. Gauti rezultatai padės suprasti ir atsakyti į vieną pagrindinių klausimų, ar gajūs ir palaikomi Rusijos informacinio karo naratyvai tarp diasporos atstovų bei, iš dalies, su kokia vertybių sistema ir politine aplinka – Rytų ar Vakarų, išsiviečiai save tapatina. Taip pat, apklausos padės geriau iliustruoti Anglijos lietuvių diasporoje vyraujančius socialinius-demografinius aspektus ir bendrai apžvelgti jų žiniasklaidos kanalų vartojimo įpročius.

Literatūra. Magistro darbe remiamasi Lietuvoje atlikta Ainės Ramonaitės, Nerijaus Maliukevičiaus ir Mindaugo Degučio geokultūrinių nuostatų studija „*Tarp Rytų ir Vakarų: Lietuvos visuomenės geokultūrinės nuostatos*“. Knygoje keliamas klausimas, kurioje geokultūrinėje aplinkoje – Rytų ar Vakarų – yra Lietuvos visuomenė, norima išsiaiškinti koks požiūris vyrauja į įvairius politinius režimus, kaimynines šalis, įvairius politinius aspektus, taip pat nagrinėjama Lietuvos informacinė erdvė bei galimas pažeidžiamumas Rusijos informaciniame kare.

---

¹⁴ Vytis Čiubrinskas, „Socialinės ir kultūrinės antropologijos teorijos“ mokomoji knyga, Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas, 2007. <https://eltalpykla.vdu.lt/bitstream/handle/1/32212/ISBN9786094671555.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Žiūrėta 2018 01 25]

¹⁵ Andrew MacAskill, “UK sees growing threat from Russian propaganda, cyber-attacks”, Reuters, 2017. <https://www.reuters.com/article/us-britain-security/uk-sees-growing-threat-from-russian-propaganda-cyber-attacks-idUSKBN1EC2KD> [Žiūrėta 2018 03 06]

Darbe vadovaujamosi logika, jog informacija formuoja žmonių nuostatas, šios turi įtakos priimant įvairius sprendimus, taip pat ir politinius, o priimami sprendimai prisideda prie politikos formavimo. Kitaip sakant, manipuluojant žmonių įsitikinimais ir nuostatomis galima paveikti politiką arba per ilgą laiką suformuoti didelį skaičių žmonių, kurie kritinėje situacijoje gali pasielgti ne primančios šalies ar tėvynės naudai. Dėl to, norint kuo geriau paaiškinti ir suprasti diasporų reikšmę tarptautinei, priimančios šalies ir tėvynės politikai, diplomatijos vykdymui, saugumui ar ekonominiams veiksniams naudojama knyga: *“Global diasporas and development: Socioeconomic, Cultural, and Policy Perspectives”*¹⁶ Knygoje aptariamas diasporos įsitraukimas į priimančios ir gimtosios šalių ekonomines, socialines ar kultūrinės sritis. Knyga suskirstyta į šešis skyrius, kuriuose pateikiami skirtingi požiūriai ir pjūviai, analizuojant diasporos ir žiniasklaidos santykį, finansų ir ekonomikos, informacijos sklaidos, saugumo, įtraukimo ir atskirties politikos bei kultūrinės ir meno erdves.

Darbe tikrinami Rusijos informacinio karo naratyvai suformuluoti remiantis NATO strateginės komunikacijos kompetencijos centro, (angl. NATO strategic communication center of excellence) atliktu tyrimu (*Russia’s footprint in the Nordic-Baltic information environment*)¹⁷, kurio tikslas stebėti Rusijos informacinę veiklą Šiaurės ir Baltijos regione bei analizuoti galimą jos poveikį. NATO studijoje buvo tikrinamas Danijos, Lietuvos, Norvegijos, Islandijos, Latvijos, Estijos, Švedijos ir Suomijos visuomenių pritarimas išgrynintiems Rusijos informacinio karo naratyvams, kurie yra dažniausiai transliuojami per įvairius rusiškus informacinius kanalus ir socialinę mediją.

Tyrimo metodas. Išsikeltam tikslui ir uždaviniams pasiekti darbe naudojamas kiekybinio, tyrimo metodas. **Anketavimas** kaip kiekybinio tyrimo metodas taikomas norint surinkti duomenis apie lietuvių gyvenančių Anglijoje geokultūrinės nuostatas, jų požiūrį į svarbius politinius, socialinius bei ekonominius veiksnius, žiniasklaidos kanalų naudojimo įpročius bei sociodemografinės charakteristikas.

Istoriografija. Autoriaus žiniomis pasirinktoji tyrimo prieiga, Anglijos lietuvių diaspora ir jos politinės nuostatos bei naudojamas informacinis laukas nėra nagrinėtas, tačiau reikia paminėti, jog 2012 metais buvo atliktas tyrimas narginėjęs Lietuvos diasporos potencialo panaudojimą valstybės gerovei kurti, (*Lietuvos diasporos potencialo panaudojimas valstybės gerovei kurti. Europos sąjungos šalių narių geroji praktika*)¹⁸, kuriame tyrimo autoriai Dangis Gudelis, Ingrida Gečienė ir Lyra Jakulevičienė,

---

¹⁶ Sadananda Sahoo, “Global diasporas and development: Socioeconomic, cultural, and Policy Perspectives” Springer India, 2013.

¹⁷ NATO strategic communication centre of excellence, “Russia’s footprint in the Nordic-Baltic information environment”, Riga, 2017 <https://www.stratcomcoe.org/russias-footprint-nordic-baltic-information-environment-0> [Žiūrėta 2018 04 12]

¹⁸ Dangis Gudelis, Ingrida Gečienė, Lyra Jakulevičienė „Lietuvos diasporos potencialo panaudojimas valstybės gerovei kurti. Europos sąjungos šalių narių geroji praktika“ Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2012,

remdamiesi tinklų valdymo (angl. Network governance) perspektyva ir Europos Sąjungos šalių narių patirtimi, siekė nustatyti maksimalaus poveikio tikslines priemones, kurios leistų efektyviai sustiprinti Lietuvos diasporos ryšius su Lietuva ir paskatintų diasporą įsitraukti į valstybės gyvenimą bei jos gerovės kūrimą Tyrime buvo atlikta septynių Europos sąjungos šalių narių – Airijos, Škotijos, Graikijos, Portugalijos, Lenkijos, Estijos, Latvijos – ir Lietuvos diasporų įtraukimo politikų lyginamoji analizė.

Darbo struktūra. Darbą sudaro: įvadas, metodika, teorinė ir nagrinėjamoji dalys, tyrimo ribotumai, stiprybės ir ateities kryptys, išvados, naudotų šaltinių bei literatūros sąrašas.

Įvade nusakoma darbo motyvacija, aktualumas, apibrėžiamas darbo objektas, darbo problema, tikslai, uždaviniai bei keliami pagrindiniai klausimai. Taip pat, nurodomi darbo metodai, pagrindų darbe naudojamų sąvokų apibrėžimai, šaltiniai, pagrindinė literatūra bei pristatoma darbo struktūra.

Metodinėje dalyje aprašoma atlikto tyrimo metodika, apklausos sudarymo principai, pagrindiniai apklausoje kelti klausimai, imtis, įvertinimo būdai, naudotos programos.

Teorinėje dalyje keliamos teorinės prielaidos kas gali turėti įtakos pritarimui politiniams teiginiams (Rusijos informaciniame kare naudojamiems naratyvams) tarp Anglijos lietuvių diasporos atstovų. Pasitelkiama “selektyvinio suvokimo” teorija (angl. selective exposure theory) bei “informacijos šulinių” (angl. echo chambers) reiškinys.

Pirmasis dėstomosios dalies skyrius “*Lingvistinis ir informacinis diasporos laukas*”, suskirstytas į dvi atskiras dalis. Pirmojoje, nagrinėjamas lingvistinis Anglijos lietuvių diasporos laukas, kalbų mokėjimas. Antrojoje, analizuojami Anglijos lietuvių diasporos atstovų naudojami informaciniai kanalai. Pabaigoje pateikiamas skyriaus apibendrinimas.

Antrasis dėstomosios dalies skyrius “*Anglijos lietuvių diasporos politinės nuostatos – pritarimas Rusijos informacinio karo naratyvams*”, taip pat, padalintas į dvi dalis. Pirmojoje dalyje apžvelgiama bendra tyrimo metu išryškėjusi situacija taip pat, informacinių kanalų naudojimo įpročių ir politinių teiginių (Rusijos informaciniame kare naudojamų naratyvų) santykis. Antrojoje, į galimą pritarimą, žvelgiama per sociodemografinius Anglijos lietuvių diasporos aspektus: amžių, išsilavinimą, darbo sektorių. Gale pateikiamas skyriaus apibendrinimas.

Skyriuje “*Tyrimo ribotumai ir ateities kryptys*” pateikiami atlikto tyrimo ribotumai, galimi sprendimo būdai ir ateities kryptys.

Apibendrinti tyrimo rezultatai pateikiami išvados.

Pagrindinių darbe vartojamų sąvokų žodynėlis.

Diaspora – (angl. *Diaspora*) – dalies tautos gyvenimas svetur. Darbe žodis *diaspora* vartojamas kalbant apie Anglijos krašte gyvenančius lietuvius.

Anglija – (angl. *England*) – didžiausias ir tankiausiai gyvenamas Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Jungtinės Karalystės kraštas. Jos gyventojai sudaro daugiau nei 83 % visų Jungtinės Karalystės gyventojų, užima du trečdalius Didžiosios Britanijos salų ploto ir ribojasi su Škotija šiaurėje ir Velsu vakaruose. Darbe buvo pasirinkta tirti būtent šio krašto lietuvių diasporos politines nuostatas.

Darbo sektorius – darbe naudojamas Alano Fišerio (Allan Fisher), Kolino Klarko (Colin Clark) ir Žano Fourastje (Jean Fourastié) išplėtotas *trijų-sektorių* teorijos modelis, pagal kurį yra išskiriami trys pagrindiniai ūkio sektoriai: 1. Žemės ūkio (angl. Agricultural or extraction of raw materials), 2. Pramonės (angl. Manufacturing) ir 3. Aptarnavimo (angl. Services)¹⁹, tačiau reikia pabrėžti, kad šis modelis naudojamas kalbant tik apie ūkio sektorius, be šių trijų sektorių, darbe įtrauktas ketvirtasis – *viešasis sektorius*, apimantis visumą institucijų, kurios išlaikomos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų. Šis sektorius teikia viešąsias prekes ir paslaugas dėl kurių nėra konkuruojama ir, kurios prieinamos kiekvienam individui.²⁰

Informacinio karo naratyvas – darbe vartojama sąvoka, skirta apibūdinti informaciniame kare naudojamus *pasakojimus*. Naratyvas apima ne tik pasakojimą apie įvykį ar veiklą, bet dažnai ir individo jausmus, nuomones ar vertinimus.

---

¹⁹ Informacija naudota remiantis "World Heritage Encyclopedia" http://www.self.gutenberg.org/articles/three-sector_hypothesis [Žiūrėta 2018 04 01]

²⁰ Informacija naudota iš Vikipedija puslapio.

Metodika

Dalyviai. Tyrime dalyvavo 548 respondentai nuo 18 iki 75 metų: 377 (68,8 proc.) moterys ir 171 (31,2 proc.) vyrai. Tyrimo dalyviai pasiekti tikslinės sniego gniūžtės atrankos būdu. Visi tyrimo dalyviai dirba skirtinguose darbo sektoriuose (žemės ūkio (1,3%), viešajame (6,7%), pramonės (35,3%) ir aptarnavimo (56,7%)). Tyrimo dalyvių išsilavinimas: (vidurinis ir žemesnis 21,2%, specialusis vidurinis (profesinė mokykla) 16,3%, neuniversitetinis aukštasis (kolegija) 17%, universitetinis aukštasis (bakalauras) 31,3% ir universitetinis aukštasis (magistras ir aukštesnis) 14,3% apklaustųjų). Reikia paminėti, jog respondentai pasiskirstę skirtinguose Anglijos miestuose ir miesteliuose, iš 13 regionų²¹ (1. London (291); 2. The Southeast (67); 3. Hampshire, Dorset and Wiltshire (48); 4. Oxfordshire, the Cotswolds and around (20); 5. Bristol, Bath and Somerset (30); 6. Devon and Cornwall (25); 7. East Anglia (47); 8. The West Midlands and the Peak District (47); 9. The East Midlands (31); 10. The Northwest (35); 11. Cumbria and the Lakes (25); 12. Yorkshire (27); 13. The Northeast (31). Tyrimas atliktas 2018 m. vasarį – balandį, anoniminės apklausos internete būdu. Tyrimo metu, norint kuo geriau suprasti diasporoje gyvenančius lietuvius, jų problemas ir esamą lietuvių situaciją Anglijoje, autoriaus iniciatyva suorganizuoti darbiniai susitikimai su Jungtinės Karalystės lietuvių jaunimo sąjungos atstovais, Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomenės pirmininke Dalia Asanavičiūte bei Lietuvos Respublikos ambasados Londone atstovais.

Įvertinimo būdai. Apklausos klausimai suskirstyti į tris dalis: (1. Socialiniai – demografiniai klausimai, 2. Kalbos ir informacinis laukas, 3. Politiniai klausimai).

Pirmoje dalyje, respondentų buvo prašoma pateikti atsakymus apie savo lytį, tautybę, amžių, išsilavinimą, pajamas per metus (svarais), gyvenamąją vietą Anglijoje (miesto, miestelio ar kaimo pavadinimą) ir darbo sektorių, kuriame jie dirba, dirbo ar ieškosi darbo.

Antroje apklausos dalyje, respondentų prašyta nurodyti kokias kalbas jie moka, kokia kalba dažniausiai renkasi skaityti ar žiūrėti informacinius kanalus, taip pat laisvalaikio laidas, filmus ir televiziją, kokios šalies žiniasklaidos priemonės dažniausiai renkasi norėdami gauti informaciją bei kaip dažnai informacijai gauti naudoja tokius informacinius kanalus kaip: 1. („Delfi“, „lrytas“, „15min“, „LRT“ ir panašius), 2. („Sputnik“, „RT“, „Russkoye Radio“, „NTV“ ir panašius) ir 3. („BBC“, „CNN“, „The Economist“, „Al Jazeera“ ir panašius). Atsakyti į šiuos klausimus buvo pateikti penki galimi

---

²¹Duomenys naudojami remiantis „Map of England, Rough guides“ tinklapiu <https://www.roughguides.com/maps/europe/england/> [žiūrėta 2018 02 01]

pasirinkimų variantai: (kiekvieną dieną, kelis kartus per savaitę, kelis kartus per mėnesį kelis kartus per metus ir niekada).

Trečioje apklausos dalyje, respondentams buvo pateiktas dvidešimt vienas politinis teiginys:

1. *"Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje"*,
2. *"Europoje vyksta neo-nacizmo atgimimas"*,
3. *"Lietuvoje gyvenančios tautinės mažumos yra diskriminuojamos"*,
4. *"NATO kelia grėsmę Rusijai"*,
5. *"Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi"*,
6. *"Rusijos žiniasklaida yra objektyvi"*,
7. *"Didžiosios Britanijos žiniasklaida yra objektyvi"*,
8. *"Nėra tokio dalyko kaip objektyvi žiniasklaida"*,
9. *"Rusija kelia grėsmę Vakarų valstybėms"*,
10. *"Rusijos politika kelia grėsmę Baltijos valstybėms"*,
11. *"Baltijos šalys ir Vakarai perdeda šnekėdami apie Rusijos keliamą grėsmę"*,
12. *"Europos Sąjunga neveiksni ir ilgainiui žlugs"*,
13. *"Iškilus grėsmei NATO negins Baltijos valstybių"*,
14. *"Lietuvai nereikia privalomosios karo tarnybos (šauktinių)"*,
15. *"Lietuvoje dislokuotas NATO batalionas kelia grėsmę ir įtampą regiono saugumui"*,
16. *"Lietuvos politikai nėra kompetentingi"*,
17. *"Lietuvai labiausiai tiktų griežtas, vieno asmens ar partijos valdymas"*,
18. *"Rekomendučiau emigruoti iš Lietuvos ir ieškoti laimės kitur"*,
19. *"Rusija turėtų pripažinti Baltijos šalių okupaciją ir sovietinius nusikaltimus"*,
20. *"Lietuva turėtų siekti dar griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijai"*,

21. *"Lietuvai būtų naudinga be apribojimų prekiauti su Rusija net jei Lietuvos ekonominiam suverenumui iškiltų pavojus").*

Dažnas iš šių teiginių, yra naudojamas Rusijos informacinio karo naratyvas, transliuojamas visais informaciniais ir socialiniais kanalais. Apklautųjų prašyta atsakyti kiek su pateiktuoju teiginiu jie sutinka ar nesutinka, tuo siekta išsiaiškinti, kiek rusiški naratyvai yra gajūs Lietuvių diasporos Anglijoje atstovams. Respondentms buvo pateikti penki galimi pasirinkimų variantai: *(Visiškai nesutinku; nesutinku; nei sutinku, nei nesutinku; sutinku; visiškai sutinku).*

Tyrimo statistinė duomenų analizė atlikta taikant programinį paketą IBM "SPSS-16.0".

1. Teorinis kontekstas

Vienas iš tikslų, kurio Kremlius siekia informaciniame kare, pateikti “kitokių” nuomonių bei aiškinimų viena ar kita tema, žmonių galvose sukelti nepasitikėjimo jausmą arba tikėjimo, kad nėra vienos objektyvios tiesos, o tam pasiekti geriausiai tinka nuolatos, visais įmanomais kanalais transliuojamos pasirinktos žinutės ir naratyvai, kurie, anksčiau ar vėliau, nusėda dalies žmonių galvose. Kaip pastebi Jungtinių Amerikos Valstijų senatorius Mark Warner, Rusijos informacinio karo grėsmė nėra nauja, informacinis karas vyksta jau keletą dešimtmečių. Tačiau nauja, mūsų laikais, yra socialinė žiniasklaida, kurioje galima kelis ar net keliasdešimt kartų didinti propagandos ir “fake news” mastą, pasiekiamumą ir poveikumą.²² Tai pat, reikia pabrėžti, kad šiomis dienomis, propagandai skliti itin padeda ir ypač didelis nuomonių bei informacijos pliuralizmas, kuris žmones gali įtraukti į tokius reiškinius kaip “informaciniai šuliniai” (angl. Echo chamber) ar “filtro burbulai” (angl. Filter Bubbles), tačiau, reikia pabrėžti, jog didelė dalis gaunamos bei pasirenkamos informacijos priklauso nuo pačio žmogaus ir vadinamojo “selektyvaus suvokimo” principo (angl. Selective exposure).

1.1. Selektyvus suvokimas ir kognityvinis disonansas

Nors informacijos mūsų dienomis ir yra itin daug, tačiau žmogaus protas linkęs ją atfiltruoti. Remiantis “selektyvaus suvokimo” teorija (angl. Selective exposure theory), žmonės atsirenka informaciją pagal savo jau esamas vertybes, susiformavusį suvokimą ar požiūrį.²³ Kitaip tariant, žmogus turi gebėjimą atsijoti informaciją, ją išskaidyti ir pasilikti ar priimti tik tą jos dalį, kuri atitinka jo esamą mąstymą ir vertybes, ignoruojant jam nepalankius, oponuojančius aspektus. Šios teorijos pagrindu laikoma kognityvinio disonanso teorija (angl. Cognitive dissonance theory) pasak, kurios, kai individas susiduria su kontraversiška, jo pažiūrų neatitinkančia idėja, pasakojimu ar bet kokia kita informacija, protas pradeda visus gautus duomenis segmentuoti ir atsirenka tik tą dalį, kuri atitinka jo vertybes ir nuo seno, pagal jį supusią aplinką susiformavusį mąstymą, taip siekiant rasti pusiausvyrą tarp naujai gautos informacijos ir iš seno egzistuojančių įsitikinimų.²⁴ Tačiau čia iškyla keletas neigiamų aspektų. Žmogaus

---

²² John Eggerton, “Warner: US. Unprepared to Combat Weaponized Social Media” Broadcasting cable, <https://www.broadcastingcable.com/news/warner-us-unprepared-combat-weaponized-social-media-171622> [žiūrėta 2018 05 06]

²³ Natalie Jomini Stroud, “Niche News: The Politics of News Choice” Oxford Scholarship online, 2011, <http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199755509.001.0001/acprof-9780199755509> [žiūrėta 2018 02 05].

²⁴ Leon Festinger, “The Theory of Cognitive Dissonance” Stanford University Press, 1962.

protas vadovaudamasis “selektyvaus suvokimo” principu, dėl informacijos gausos ne visada atsirenka patikimus duomenis, išskyla grėsmė patekti į propagandos ir “fake news” erdvę, prarandamas kritinis mąstymas ir randasi terpė gimti radikalioms bei ideologiškai angažuotoms idėjoms. Kaip pastebi psichologas prof. Stephan Lewandowsky, jei naratyvas ar klausimas individui nėra svarbus ir aktualus, dezinformacijos tikimybė išauga. Tam, kad žmogus atmestų tą informaciją, kuri nėra teisinga, reikia daug daugiau kognityvinių pastangų nei tiesiog ją priimti. Kitaip sakant, atsirinkimas ir informacijos patikimumo įvertinimas reikalauja protinio darbo.²⁵

Reikia paminėti ir tai, jog visuomenę galima skirstyti į tris grupes. Pirmoji grupė - žmonės turintys stiprias pažiūras viena ar kita tema, antroji – žmonės, kurie nėra iki galo apsisprendę, jie neturi savo nuomonės ar aiškiai išreikštų politinių nuostatų ir ieško geriausio šaltinio, kuris galėtų suteikti būtiną informaciją. Šie žmonės dažnai vadovaujasi autoritetų arba simpatijų logika ir gali būti, jog atėjus laikui apsispręsti, palaikys būtent tą pusę, kuri ištransliuos stipresnę labiau įtikinančią žinutę. Taip pat, ši grupė žmonių, labai priklausoma nuo juos supančios aplinkos ir kontaktų. Trečioji grupė – tai žmonės turintys stiprias pažiūras viena ar kita tema, tačiau mąstantys priešingai nei pirmoji grupė. Informacinio karo kontekste, didžiausias dėmesys skiriamas tiems individams, kurie neturi iki galo susiformavusios nuomonės, nes kitos dvi grupės, kurios turi stiprią mąstymo kryptį, bus gerokai sunkiau įtikinamos ir paveikiamos įvairių informacinio karo naratyvų bei propagandos, nei tie, kurie neturi pastovių ir stipriai išreikštų įsitikinimų, vertybių ar nuomonių.

1.2. “Informaciniai šuliniai” ir Rusijos informacinio karo naratyvai

“Šiuolaikiniame pasaulyje santykiai tarp valstybių ar kultūrų plėtojasi globalioje informacinėje erdvėje, kurią galima apibrėžti kaip tarpusavyje sąveikaujančių arba konfrontuojančių valstybių ar regionų informacinių erdvių visumą.”²⁶

Kaip minėta anksčiau, pagrindinis šio tyrimo tikslas, išsiaiškinti ar gajus, Rusijos informaciniame kare naudojamų naratyvų, palaikymas tarp lietuvių diasporos Anglijoje, o viena iš prielaidų kodėl šie naratyvai gali būti palaikomi – “informacijos šulinių” efektas (angl. echo chambers). Informaciniai šuliniai nebūtų problema jei žmonės didžiosios dalies savo laiko nepraleistų ten, kur šis

²⁵ Douglas LaBier, “Why People Believe Political lies – And why they stick” Huffpost, 2012 https://www.huffingtonpost.com/douglas-labier/politics-lies_b_1967265.html [žiūrėta 2018 05 01]

²⁶ Ainė Ramonaitė, Nerijus Maliukevičius, Mindaugas Degutis, „Tarp rytų ir vakarų: Lietuvos visuomenės geokultūrinės nuostatos“ Piliietinės visuomenės institutas, „Versus aureus“ leidykla, 2007. p. 45

reiškinys yra labiausiai paplitęs – internetinėje erdvėje.²⁷ Dažnas net nesupranta, kad yra “paskendęs” informacijos šuliniuose, kurie gali turėti ir tikėtina, turi stiprų poveikį jų suvokimo ir požiūrio formavimuisi.²⁸ Šuliniai veikia “*aido*” arba “*paskaly*” principu. Kitaip tariant, jei vienas iš informacijos teikėjų ištransliuoja, kokią nors nuomonę, naratyvą ar ideją, kurią pakartoja dalis panašių pažiūrų ir suvokimo žmonių, o juos pakartoja kita grupė žmonių ir taip perduoda, ir kartoja dar kelis kartus (dažnai po kelių perdavimų informacija yra gerokai hiperbolizuojama ir iškraipoma), ta žinia, požiūris, nuomonė ar naratyvas ilgainiui, didelei daliai žmonių, gali tapti nekvestionuojama tiesa.²⁹ Ypač paveikiamais tampa tie, kurie neturi savo nuomonės ar nėra iki galo apsisprendę, kurią pusę ar naratyvą palaikyti. Dažniausiai, tokioje situacijoje, “protus ir širdis” laimi tas, kuris turi labiau išvystytus informacijos kanalus ir poveikio priemones, arba kitaip sakant tas, kuris garsiau “rėkia”.

Kodėl “selektyvinis sovokimas” ir “informaciniai šuliniai” gali būti labiau palitę diasporoje nei Lietuvoje? Kalbantis su Anglijoje gyvenančiais lietuviais, išryškėja atskirties reiškinys. Kitaip sakant, lietuviai dažnai susiburia į bendras grupes ar bendruomenes, kuriose dalinasi informacija iš dalies atsiribodami nuo juos supančios aplinkos ir bandydami susikurti erdvę, kuri kuo labiau jiems primintų gimtuosius namus ar iš seno nusistovėjusią jų kasdienybę.³⁰ Tikėtina, jog ir žiniasklaidos ar informacijos priemonių naudojimas labai priklauso nuo to, kokioje terpėje jie gyvena, su kuo bendrauja ar kokius informacinius šaltinius naudoja. Taip pat, galima kelti hipotezę, kad didelė dalis lietuvių gyvenančių Anglijoje, informacinių kanalų ir priemonių naudojimo įpročius atsiveža iš Lietuvos, kitaip sakant dėl uždaramo šie įpročiai, nesiskiria arba labai mažai skiriasi nuo tų, kuriuos žmogus turėjo gyvendamas Lietuvoje. Svarbu paminėti ir internetines grupes bei bendruomenes socialiniuose tinkluose į kurias lietuviai buriasi, norėdami gauti informacijos apie gyvenamąją vietą, darbą, laisvalaikį, kultūrą ar kitus jiems svarbius klausimus. Būtent socialinių tinklų grupėse labai stipriai pasireiškia “informacijos šulinių” efektas.

Kitas svarbus aspektas – kalba. Informacinių kanalų pasirinkimas priklauso nuo mokamų kalbų, jei žmogus moka tik vieną ar dvi kalbas, greičiausiai, informaciją jis bus linkęs gauti būtent tomis

---

²⁷ Reikia pabrėžti, kad „echo chambers“ palitę internetinėje erdvėje, tačiau skirtingai nei „Filter bubbles“, jie veikia ir ne virtualioje erdvėje.

²⁸ Siying Du, Steve Gregor, “The Echo Chamber Effect in Twitter: does community polarization increase?” International workshop on Complex Networks and Their Applications V, 2016; https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-50901-3_30 [žiūrėta 2018 01 06]

²⁹ Andrew Guess, Benjamin Lyons, Brendan Nyhan, Jason Reifler, “Avoiding the echo chamber. About echo chambers: Why selective exposure to like-minded political news is less prevalent than you think” John S. and James L. Knight Foundation, https://kf-site-production.s3.amazonaws.com/media_elements/files/000/000/133/original/Topos_KF_WhitePaper_Nyhan_V1.pdf [žiūrėta 2018 01 15]

³⁰ Idil Osman, “Media, Diaspora and the Somali conflict”, Palgrave Macmillan, 2017, p. 87.

kalbomis, kurias moka, o jei viena iš tų kalbų nėra visiškai įvaldyta ar naudojama, dažniausiai žmogus pasirinks visa informaciją gauti ta kalba, kurią yra pratęs dažniau naudoti. Reikia pabrėžti ir tai, jog kalbos naudojimas priklauso nuo aplinkos, kurioje žmogus būna ir su kuo bendrauja.

Taigi, tikėtina, jog nuo “selektyvaus suvokimo”, informacijos šulinių egzistavimo, kalbos ir aplinkos įtakos labai stipriai priklauso ir Rusijos informacinio karo naudojamų naratyvų palaikymas tarp Anglijos lietuvių diasporos atstovų.

2. Lingvistinis ir informacinis diasporos laukas

Tarptautiniai, politiniai ir socialiniai santykiai grindžiami komunikacija – komunikacija tarp valdžios institucijų, visuomenės ir atskirų individų. Komunikacijos dėka yra kuriamos nuostatos, tarptautinės normos, taisyklės ir tvarka, o tai, visų pirma, priklauso nuo kalbos, kurią supranta visos dalyvaujančios pusės.³¹ Informacinė erdvė nėra išimtis, ji paremta įvairiomis komunikacijos formomis, o pagrindas jas suprasti – kalba. *“Valstybės informacinė erdvė – tai komunikacinė, kalbinė, kultūrinė terpė, kurioje konkreti visuomenė ar jos grupės aktyviai renka arba pasyviai gauna informaciją apie save ir aplinkinius, tarpusavyje ar su kitomis visuomenėmis keičiasi informacija, žiniomis bei masinės kultūros produktais.”*³²

Apklausiant Anglijos lietuvių diasporos atstovus siekta ne tik atskleisti mūsų tautiečių, gyvenančių užsienyje, politines nuostatas ar Rusijos informacinio karo naudojamų naratyvų palaikymo laipsnį, tačiau ir pateikti aiškesnį diasporos lingvistinį ir informacijos kanalų naudojimo įpročių vaizdą. Tyrimo metu respondentų buvo klausama, kokias kalbas jie moka, kokia kalba jie dažniausiai skaito įvairius naujienų portalus, kokia kalba žiūri laisvalaikio laidas bei kokios šalies žiniasklaidos priemonės jie dažniausiai renkasi, norėdami gauti informaciją.

Šiame skyriuje aptariami Anglijos lietuvių diasporos kalbiniai gebėjimai ir informacinis laukas, kurį jie dažniausiai renkasi norėdami gauti vienokią ar kitokią informaciją.

2.1. Kalbos

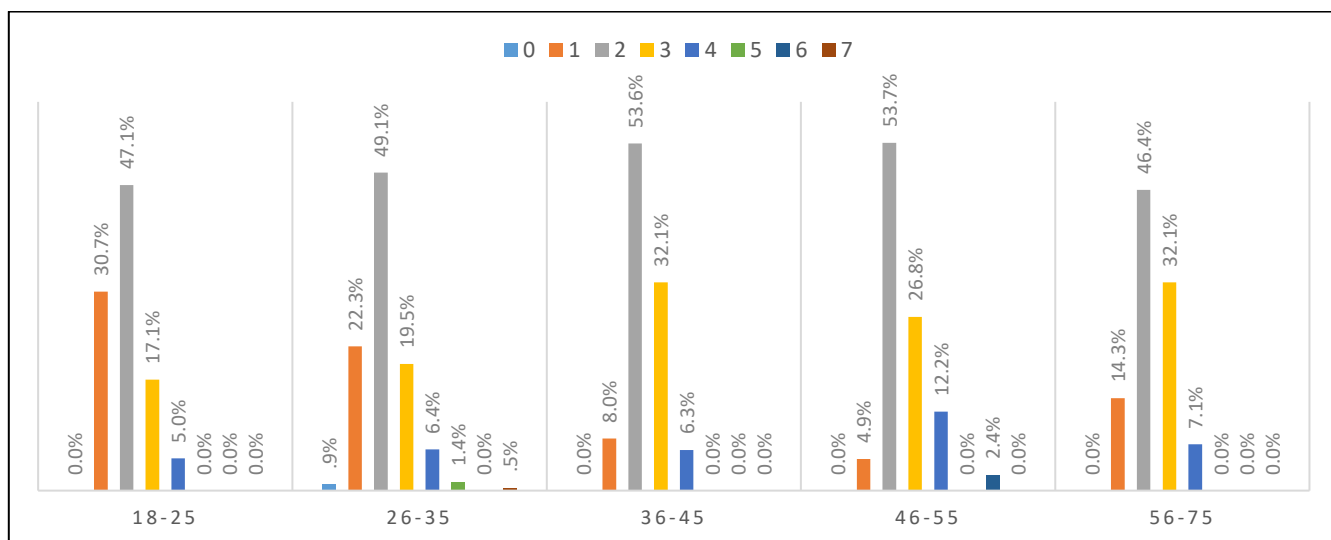
Atlikus tyrimą, išryškėja ištisios įdomios tendencijos. Visų pirma, įdomu pastebėti, jog didžioji dalis respondentų, nepriklausomai nuo amžiaus grupės, be gimtosios kalbos dažnai moka dar bent dvi užsienio kalbas (žr. 1 pav.).

---

³¹ NATO strategic communication centre of excellence, „Redefining Euro-Atlantic values: Russia’s manipulative techniques“ Riga, Latvia, 2016 <https://www.stratcomcoe.org/redefining-euro-atlantic-values-and-russias-strategic-communication-euro-atlantic-space> [žiūrėta 2018 02 14]

³² Ainė Ramonaitė, Nerijus Maliukevičius, Mindaugas Degutis, „Tarp rytų ir Vakarų: Lietuvos visuomenės geokultūrinės nuostatos“ Pilietinės visuomenės institutas, „Versus aureus“ leidykla, 2007. p. 45

1 pav. Užsienio kalbų mokėjimo skaičiaus pasiskirstymas pagal amžiaus grupes tarp Anglijos lietuvių diasporos atstovų.

Galima išskirti šešias pagrindines užsienio kalbas, kurios yra populiariausios tarp apklaustųjų: **Anglų** – šią kalbą nurodė mokantys 97.1% (532) apklaustųjų, **rusų** – 71.9% (394), **lenkų** – 15,9% (87), **vokiečių** – 12,4% (68), **ispanų** – 7,5% (41) ir **prancūzų** – 5,1% (28) respondentų. Taip pat, ieškant koreliacijos tarp amžiaus ir kalbų mokėjimo skaičiaus, galima matyti tendenciją, jog kuo vyresnis žmogus tuo daugiau kalbų jis moka (žr. 1 lentelė).

1 lentelė. Kalbų mokėjimo skaičiaus ir amžiaus sąsaja.

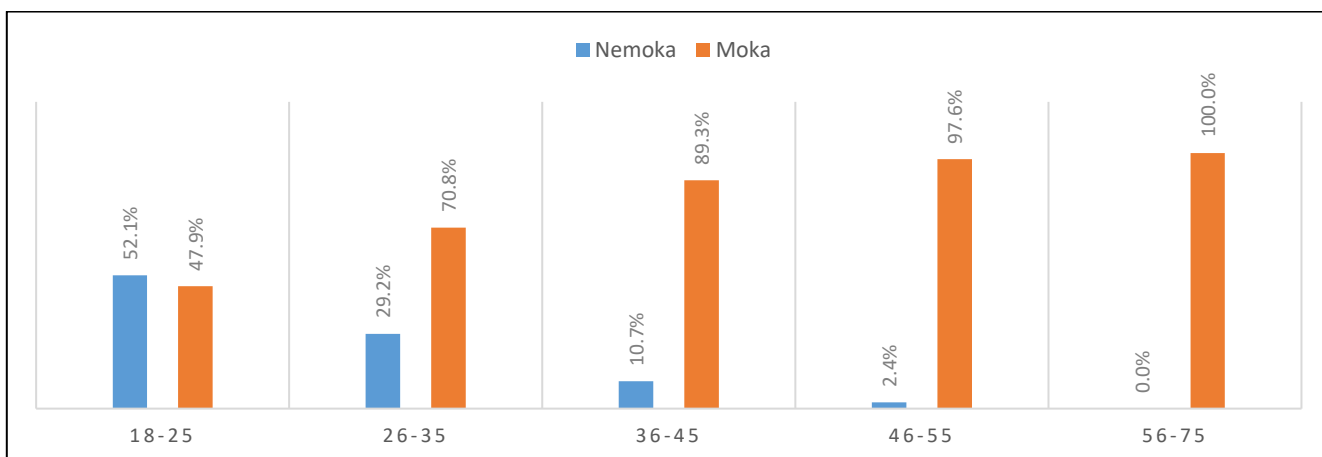
	Kalbų skaičius
Amžius	.243**

** Koreliacija statistiškai reikšminga, kai $p < 0.01$

Tiriant Rusijos informacinio karo naudojamų naratyvų palaikymą tarp lietuvių diasporos Anglijoje, vienas iš svarbiausių aspektų yra rusų kalbos mokėjimas. Nepaisant to, kad Kremlius informaciniame kare savus naratyvus vis dažniau ir efektyviau stengiasi transliuoti ir kitomis kalbomis, rusų kalba ir ta diasporos dalis, kuri ją moka, vis dar išlieka pažeidžiamesnė nei ta dalis, kuri šios kalbos nemoka.³³ Atlikus tyrimą galima pastebėti, jog didžioji dalis respondentų nurodo mokantys rusų kalbą, o įdomiausia yra tai, jog rusų kalbą moka ir didelė dalis jaunų žmonių (žr. 2 pav.)

³³ Todd. C. Helmus, Elizabeth Bodine-Baron, Andrew Radin, Madeline Magnuson, Joshua Mendelsohn, William Marcellio, Andriy Bega, Zev Winkelman, “Russian Social Media Influence: Understanding Russian Propaganda in Eastern Europe”, RAND, Santa Monica, Calif, 2018 https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2237.html [žiūrėta 2018 04 15]

2 pav. Rusų kalbos mokėjimas pagal amžiaus grupes tarp Anglijos lietuvių diasporos atstovų.

Iš tyrime dalyvavusių 548 apklaustųjų, rusų kalbą nurodė mokantys 71.9% (394) respondentų. Amžiaus grupėje nuo 18 iki 25 metų rusų kalbą moka 47.7% (67) apklaustųjų, o grupėje nuo 26 iki 35 metų rusų kalbą nurodė mokantys 70,8% (155) apklaustųjų. Įdomu yra tai, jog nepaisant to, kokius informacinius kanalus tiriamieji renkasi (dažnas nenaudoja Rusijos informacinių kanalų žr. 3 pav.), išryškėja tendencija, kad tie respondentai, kurie nurodė mokantys rusų kalbą yra labiau linkę palaikyti Rusijos informacinio karo naudojamus naratyvus nei tie, kurie šios kalbos nemoka. Ši tendencija plačiau aptariama skyriuje „Anglijos lietuvių diasporos politinės nuostatos – Rusijos informacinio karo naratyvų palaikymas“ (žr. 12 lentelę).

2.2. Informacijos ir žiniasklaidos priemonės

Norint sužinoti, kaip respondentai vertina skirtingų šalių žiniasklaidą, tyrime jiems buvo pateikti keturi teiginiai apie žiniasklaidos objektyvumą („Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi“, „Rusijos žiniasklaida yra objektyvi“, „Anglijos žiniasklaida yra objektyvi“ ir „Išvis nėra tokio dalyko kaip objektyvi žiniasklaida“). Respondentų paprašyta nurodyti kaip labai jie sutinka ar nesutinka su pateiktais teiginiais. Visų pirma, 60,2% (330) apklaustųjų nurodė, jog „nesutinka“ arba „visiškai nesutinka“ su teiginiu, jog Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi, 27,1% (154) nurodė „Nei sutinkantys, nei nesutinkantys“, o tik 11,6% (64) respondentų nurodė „sutinkantys“ arba „visiškai sutinkantys“ su šiuo teiginiu. Įdomu yra tai, jog Rusijos žiniasklaidos objektyvumas įvertintas panašiai kaip ir Lietuvos. 66,7% (366) respondentų nurodė „nesutinkantys“ arba „visiškai nesutinkantys“ su teiginiu, jog Rusijos žiniasklaida yra objektyvi, 26,8% (147) nurodė „nei sutinkantys, nei nesutinkantys“, o 6,3% (35) „sutiko“ arba „visiškai sutiko su teiginiu. Tuo tarpu Anglijos žiniasklaidos objektyvumo vertinimas kiek išsiskiria. Čia 31,9% (175) respondentų nurodė, jog „nesutinka“ arba „visiškai nesutinka“ su teiginiu,

jog Anglijos žiniasklaida yra objektyvi, 42,7% (234) nurodė „nei sutinkantys, nei nesutinkantys“, o 25,3% (139) tyrime dalyvavusių apklaustųjų nurodė, jog „sutinka“ arba „visiškai sutinka“, kad Anglijos žiniasklaida yra objektyvi. Tačiau įdomiausias aspektas yra tas, jog 42,1% (231) respondentų nurodė „sutinkantys“ arba „visiškai sutinkantys“, jog išvis nėra tokio dalyko, kaip objektyvi žiniasklaida, 28,8% (154) nei sutiko, nei nesutiko su teiginiu, o 29,1% (159) „nesutiko“ arba „visiškai nesutiko“ su teiginiu, jog, nėra tokios dalyko, kaip objektyvi žiniasklaida.

Norint geriau suprasti Anglijos lietuvių diasporos kalbų ir informacijos kanalų pasiskirstymą, respondentų buvo klausiama (respondentai galėjo pasirinkti kelis atsakymų variantus): „*Kokia kalba dažniausiai žiūrite/skaitote įvairius informacijos šaltinius?*“, į šį klausimą 76,1% (417) nurodė **lietuvių** kalbą, 22,1% (121) - **rusų**, o 86,9% (476) – **anglų** (žr. 3 pav.). Reikia pastebėti, kad šie duomenys nenurodo informacijos kanalų priklausomybės vienai ar kitai šaliai, kitaip sakant, apklaustieji gali skaityti Lietuvos informacijos šaltinius rusų kalba, kaip pavyzdžiui *delfi.ru*, dėl to, pasitelkus kitą klausimą buvo norima sužinoti, kokios šalies žiniasklaidos priemonės respondentai dažniausiai renkasi norėdami gauti informaciją. Iš 548 apklausoje dalyvavusių respondentų į klausimą „*Kokios šalies žiniasklaidos priemonės dažniausiai naudojate?*“, 66,6% (365) apklaustųjų atsakė, kad **Lietuvos**, 14,2% (78) – **Rusijos**, o 80,8% (443) – **Didžiosios Britanijos** (žr. 4 pav.). Norint dar geriau suprasti rusų kalbos naudojimo įpročius tarp Anglijos lietuvių diasporos atstovų, respondentų buvo klausiama „*Kokia kalba dažniausiai žiūrite filmus, televizijos ar laisvalaikio laidas?*“. Į šį klausimą atsakymai šiek tiek skiriasi nei į prieš tai du buvusius, 56,9% (312) apklaustųjų nurodė, jog filmus, televiziją ir laisvalaikio laidas renkasi žiūrėti **lietuvių** kalba, 29,7% (163) – **rusų**, o 80,3% (440) – **anglų** (žr. 5 pav.). Iš bendrų apklausos duomenų galima išskirti lietuviškų (Delfi, "Irytas", "15min", "LRT" ir panašių), rusiškų ("Sputnik", "RT", "NTV", "Russkoye Radio") bei Didžiosios Britanijos, amerikietiškių ir kitų šalių ("BBC", "CNN", "The Economist", "Al Jazeera ir panašių) informacijos kanalų naudojimo dažnumo įpročius. Kalbant apie lietuviškus informacijos kanalus, 22,3% (122) respondentų nurodė, jog norėdami gauti informaciją, juos naudoja *kiekvieną dieną*, 30,1% (165) – *kelis kartus per savaitę*, 23,2% (127) – *kelis kartus per mėnesį*, 18,1% (99) – *kelis kartus per metus*, o 6,4% (35) – *niekada*. Rusiškus informacijos kanalus, tik 2% (11) respondentų nurodė naudojantys *kasdien*, 7,7% (42) – *kelis kartus per savaitę*, 7,1% (39) – *kelis kartus per mėnesį*, 8% (44) – *kelis kartus per metus* ir 75,2% (412) – *niekada*. Tuo tarpu, Didžiosios Britanijos, amerikietiški ir kitų šalių informacijos kanalai yra vieni iš dažniausiai naudojamų. 31,6% (174) respondentų nurodė, jog šiuos informacijos kanalus naudoja *kasdien*, 33% (181) – *kelis kartus per savaitę*, 16,8% (92) – *kelis kartus per mėnesį*, 11,5% (63) – *kelis kartus per metus*, o 7,1% (39) – *niekada*. Galima pastebėti tendenciją, kad dauguma respondentų, informacijai

gauti, renkasi Lietuvos arba Anglijos informacijos kanalus, tačiau dėl pakankamai aukšto rusų kalbos mokėjimo lygio tarp diasporos atstovų, nepriklausomai nuo amžiaus, išties nemaža dalis apklaustųjų fimus, televizijos ar laisvalaikio laidas žiūri būtent šia kalba. Reikia paminėti ir tai, jog ieškant koreliacijos tarp skirtingų informacijos kanalų naudojimo dažnumo ir amžiaus, išryškėja tendencija, kad kuo vyresnis žmogus, tuo dažniau renkasi lietuviškus informacijos šaltinius, o kuo dažniau žmogus naudoja lietuviškus, tuo dažniau yra linkęs naudotis ir rusiškais informacijos kanalais (žr. 2 lentelę).

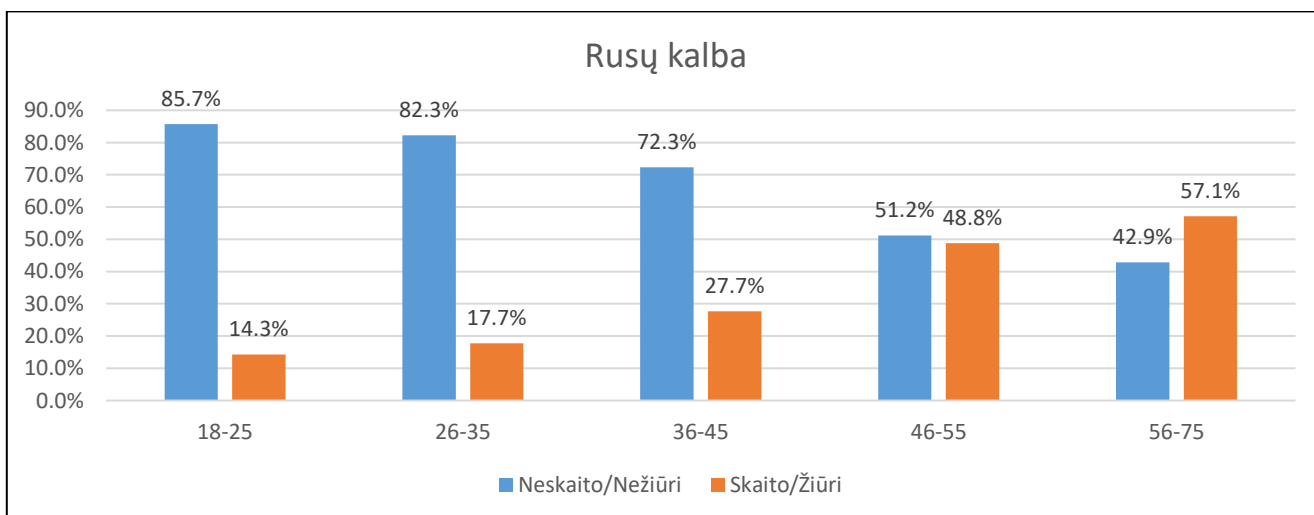
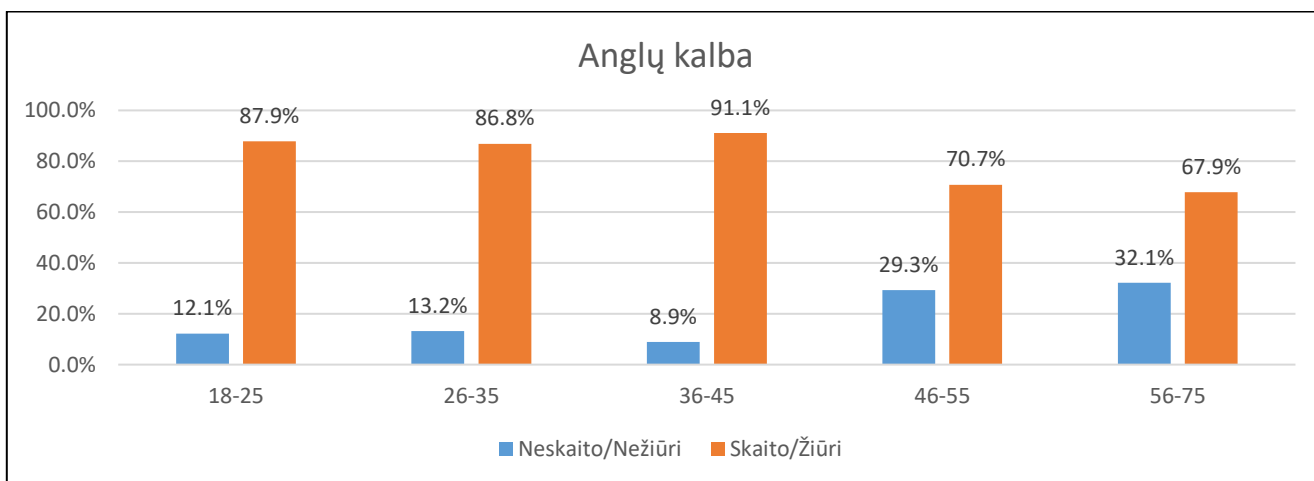
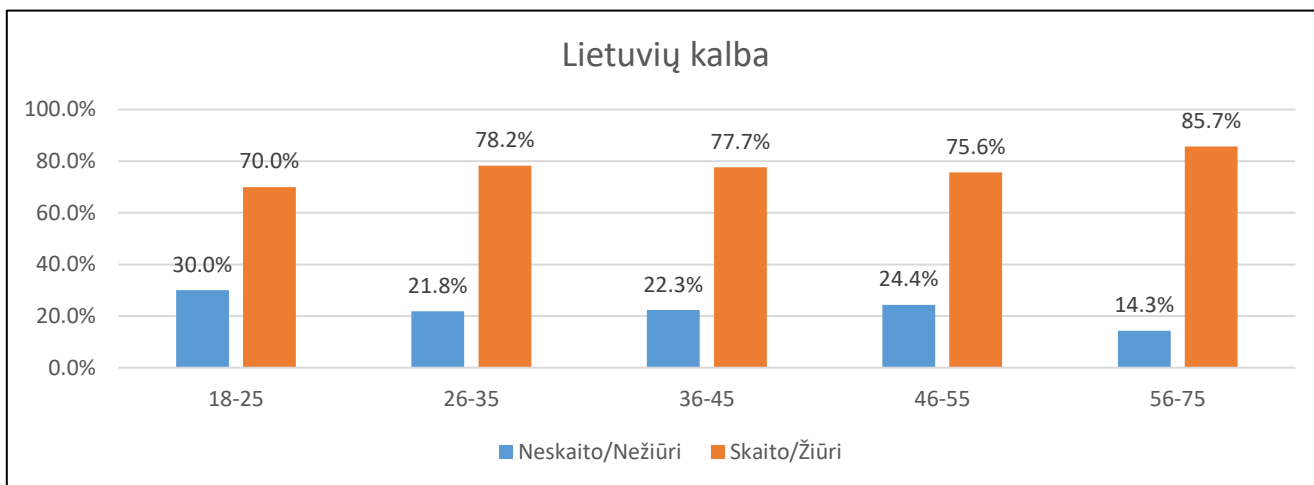
2 lentelė. Amžiaus ir skirtingų informacijos kanalų naudojimo dažnumo sąsaja.

	"Delfi", "Irytas", "15min", "LRT"	"SPUTNIK", "RT", "NTV", "Russkoye Radio"	"BBC", "CNN", "The Economist", "Al Jazeera"
Amžius	.181**	.245**	.049
"Delfi", "Irytas", "15min", "LRT"		.103*	.076
"SPUTNIK", "RT", "NTV", "Russkoye Radio"			-.107*

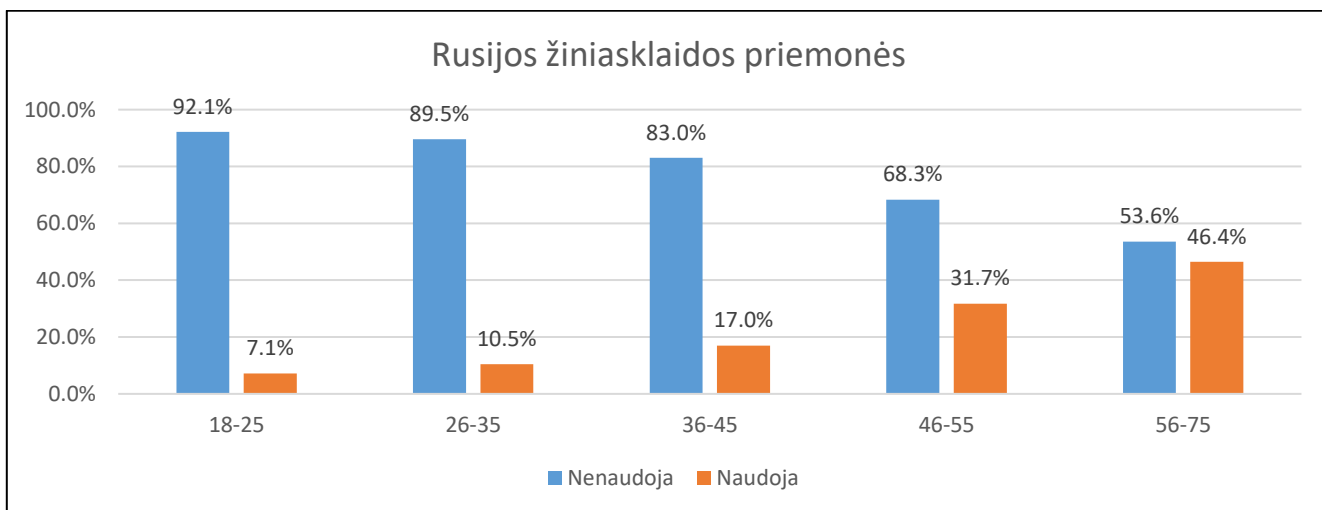
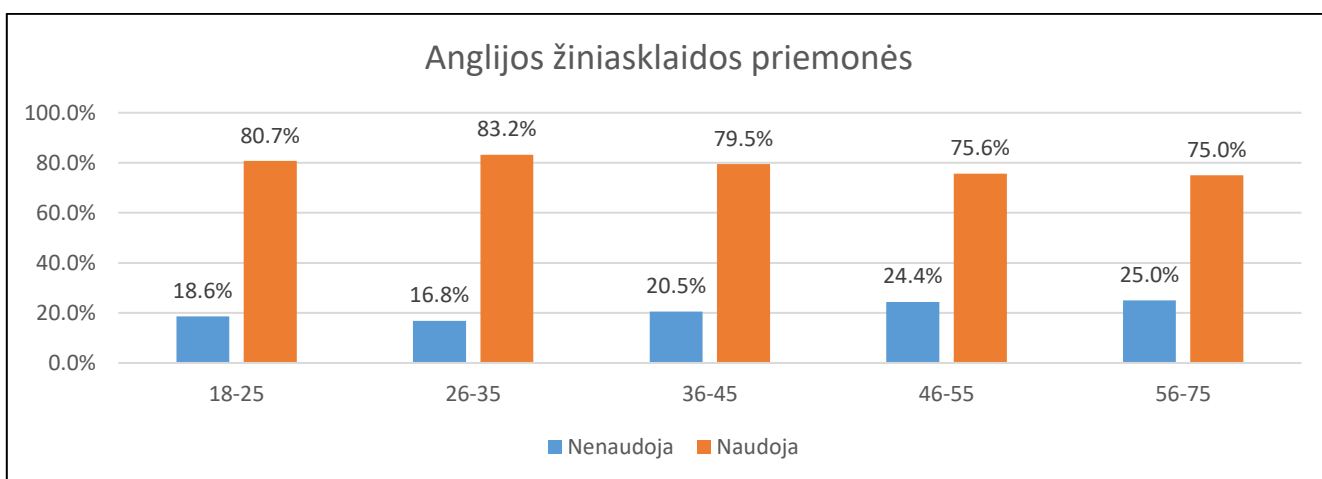
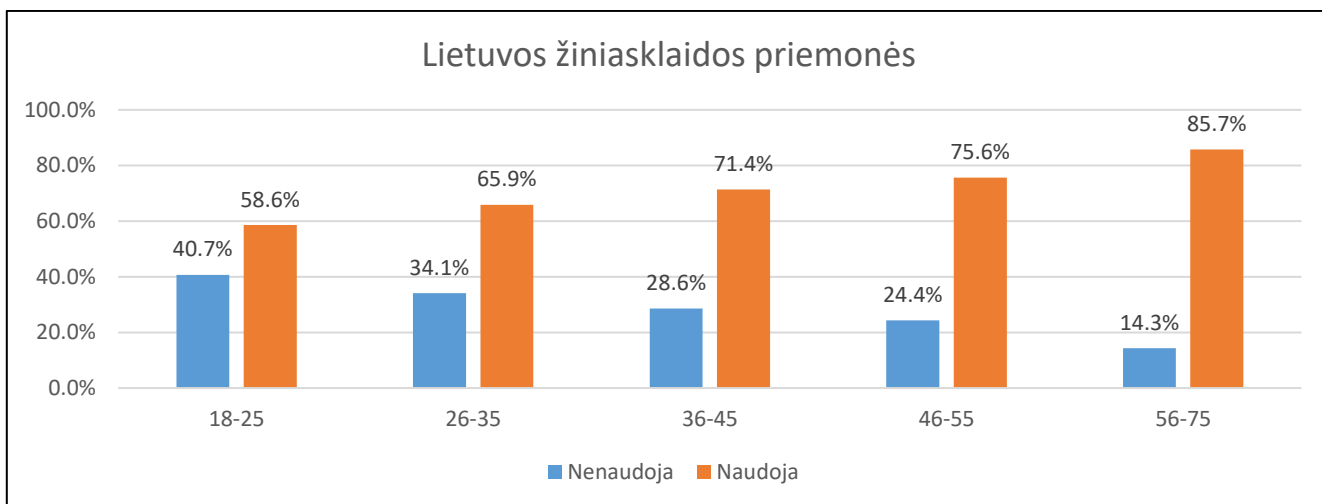
** Koreliacija statistiškai reikšminga, kai $p < 0.01$; * koreliacija statistiškai reikšminga, kai $p < 0,05$.

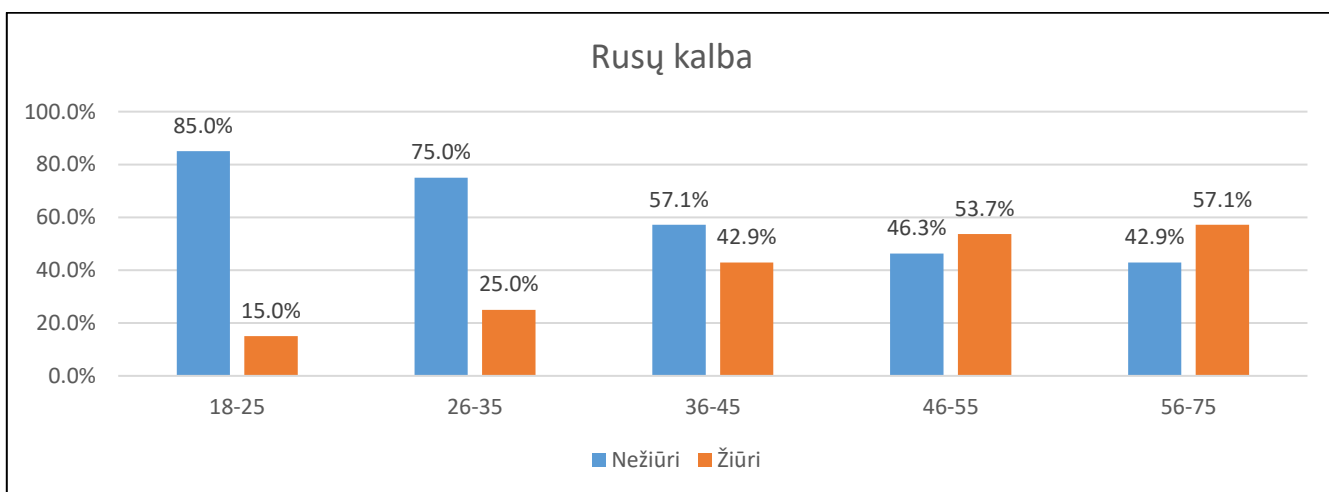
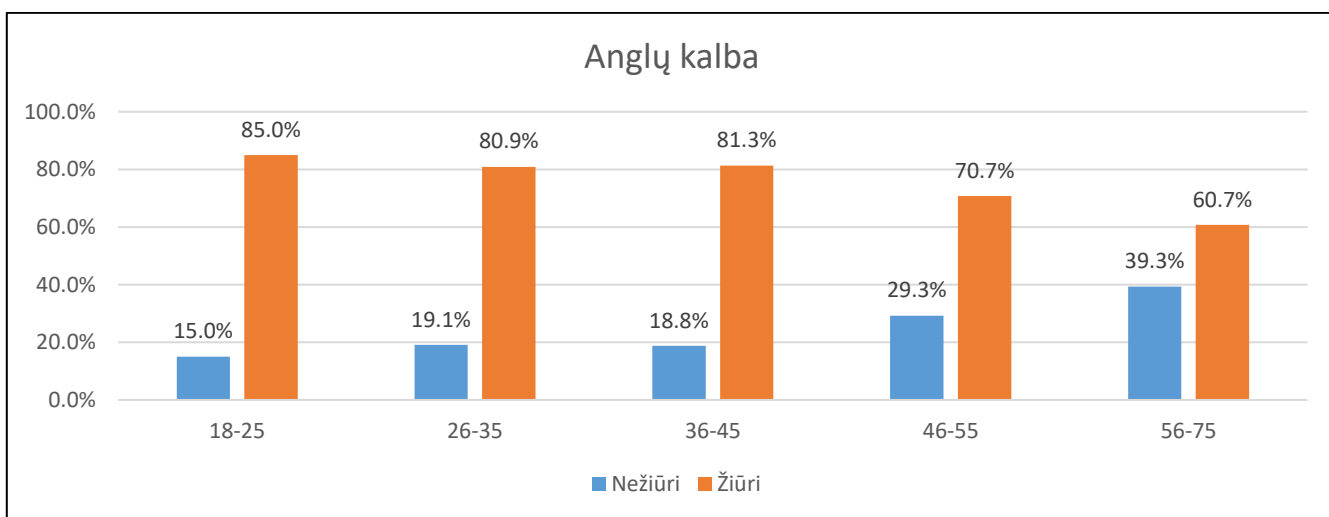
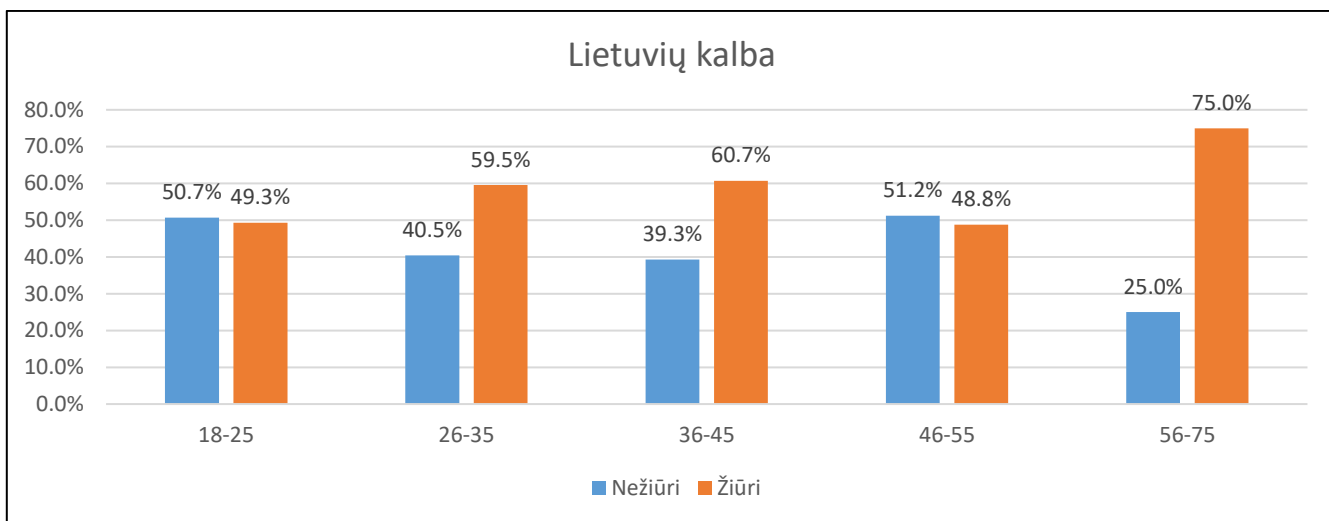
3 pav. Lietuvių, Anglų ir Rusų kalba informacijos kanalų skaitymas/žiūrėjimas pagal amžiaus grupes (Kokia kalba dažniausiai skaitote informacinius šaltinius?)

4 pav. Lietuvos, Anglijos ir Rusijos žiniasklaidos priemonių naudojimas pagal amžiaus grupes. (Kokios šalies žiniasklaidos priemonės dažniausiai naudojate?)

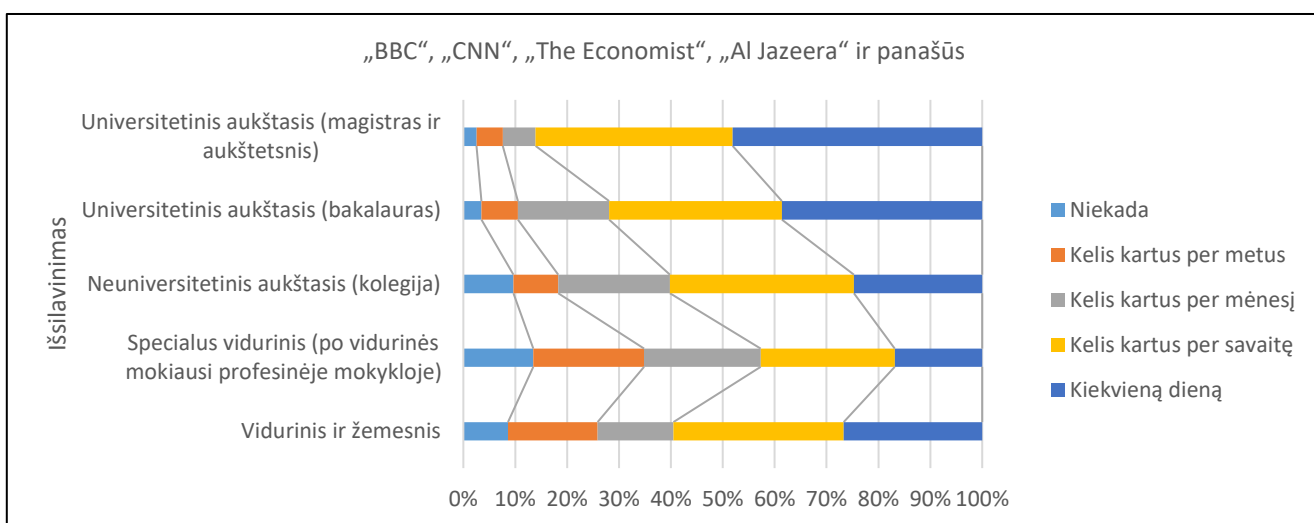
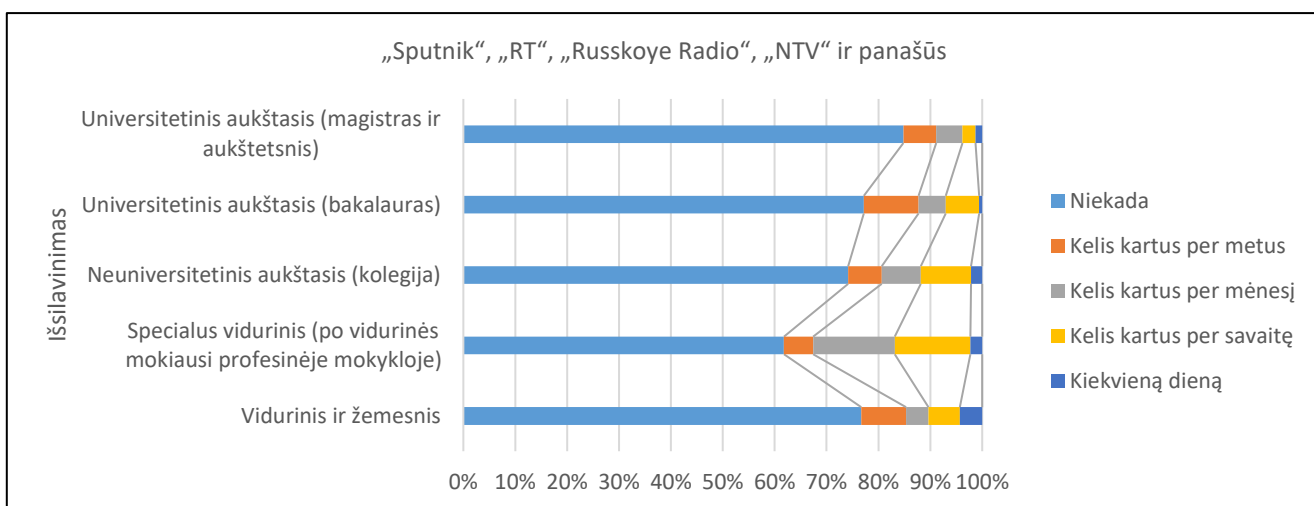
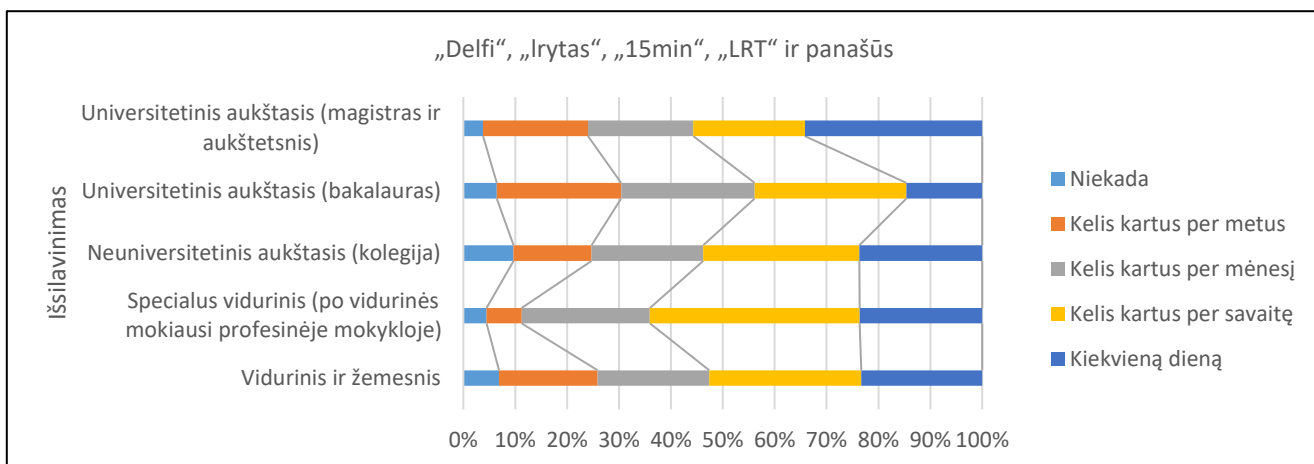

5 pav. Lietuvių, anglų ir rusų kalbomis žiūrimi filmai, televizijos ir laisvalaikio laidos pagal amžiaus grupes. (Kokia kalba dažniausiai žiūrite filmus, laisvalaikio ir televizijos laidas?)

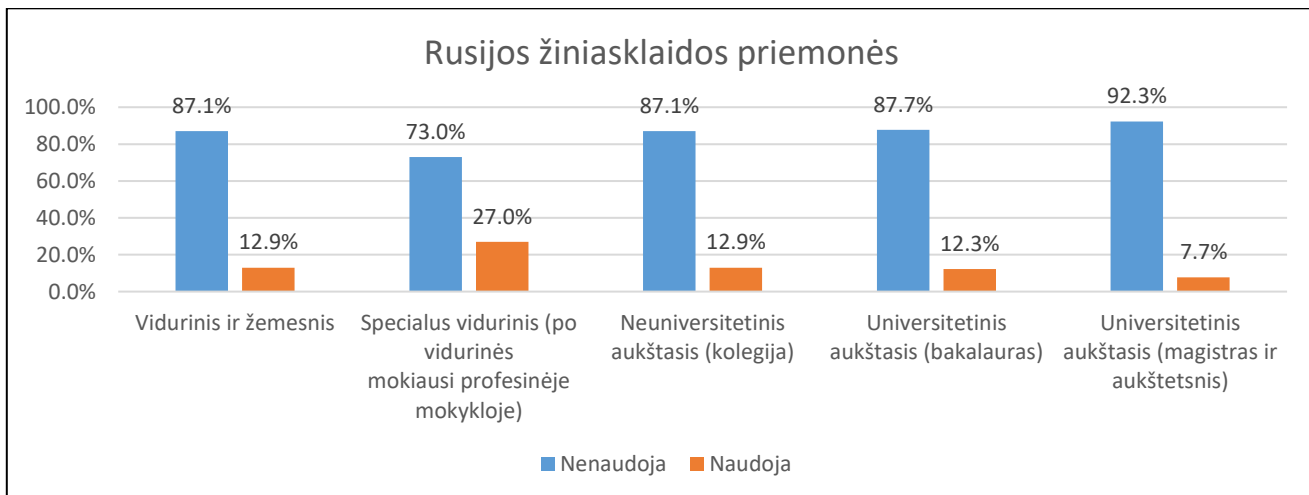
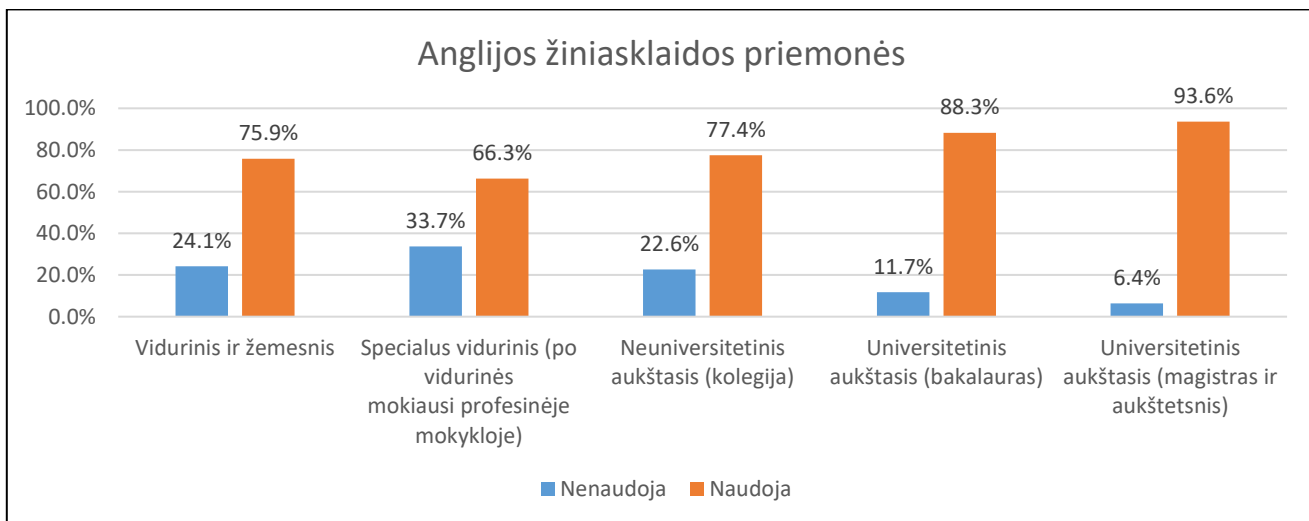
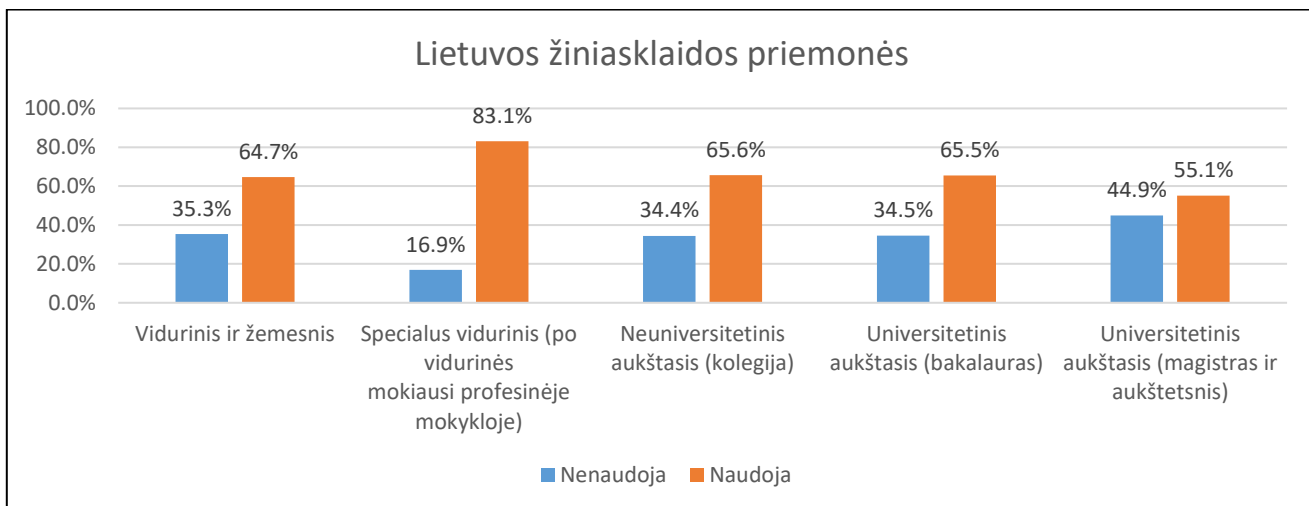

Norint kuo geriau suprasti bei iliustruoti Anglijos lietuvių diasporos, informacijos kanalų naudojimo įpročius, nuspręsta pažvelgti į tai dar pagal du, išsilavinimo ir darbo sektoriaus, aspektus. Pagal išsilavinimo aspektą, galima pastebėti, jog labiausiai išsiskiria specialųjį vidurinį (profesinės mokyklos) ir universitetinį aukštąjį (magistrą ar aukštesnį) laipsnį turinčių žmonių grupės. Tikrinant, kaip dažnai (*Kiekvieną dieną; kartą per savaitę; kartą per mėnesį; kartą per metus ar niekada*) informacijai gauti respondentai naudoja įvairius informacijos šaltinius, išryškėja tendencija, kad specialųjį vidurinį išsilavinimą įgiję žmonės, daug dažniau, nei visų kitų grupų atstovai, yra linkę naudoti lietuviškus informacijos šaltinius („Delfi“, „lytas“, „15min“, „LRT“ ir panašius), taip pat, pastebima tendencija, kad būtent ši grupė žmonių dažniau nei kitos informacijai gauti naudoja ir rusiškus („Sputnik“, „RT“, „Russkoye Radio“, „NTV“ ir panašius) informacinius šaltinius (žr. 6 pav.). Tuo tarpu universitetinį aukštąjį (magistrą ar aukštesnį) laipsnį turinčių respondentų grupė išsiskiria tuo, jog daugelis visiškai nenaudoja rusiškų informacijos kanalų, o labiausiai ši apklaustųjų grupė yra linkusi naudoti angliškų, amerikietiškus arba kitų šalių („BBC“, „CNN“, „The Economist“, „Al Jazeera“ ir panašius) kanalus. Atlikus analizę, galima pastebėti tendenciją, kad kuo aukštesnį išsilavinimą turi žmogus, tuo dažniau informacijai gauti naudoja angliškų, amerikietiškus ar kitų šalių informacijos šaltinius, o koreliacija nurodo, jog kuo dažniau žmogus renkasi angliškų ar amerikietiškus šaltinius, tuo rečiau yra linkęs naudoti rusiškais, tokiais kaip („Sputnik“, „RT“, „Russkoye Radio“, „NTV“ ir panašiais) (žr. 2 lentelę). Minėtas tendencijas dar labiau galima patvirtinti pažvelgus, kokios šalies žiniasklaidos priemonės renkasi skirtingų išsilavinimo grupių atstovai (žr. 7 pav.).

6 pav. Lietuviškų („Delfi“, „Irytas“, „15min“, „LRT“ ir panašūs), rusiškų („Sputnik“, „RT“, „Russkoye Radio“, „NTV“ ir panašūs) ir angliškų, amerikietišκών bei kitų šalių žiniasklaidos šaltinių („BBC“, „CNN“, „The Economist“, „Al Jazeera“ ir panašūs) naudojimo dažnumo ir išsilavinimo santykis.

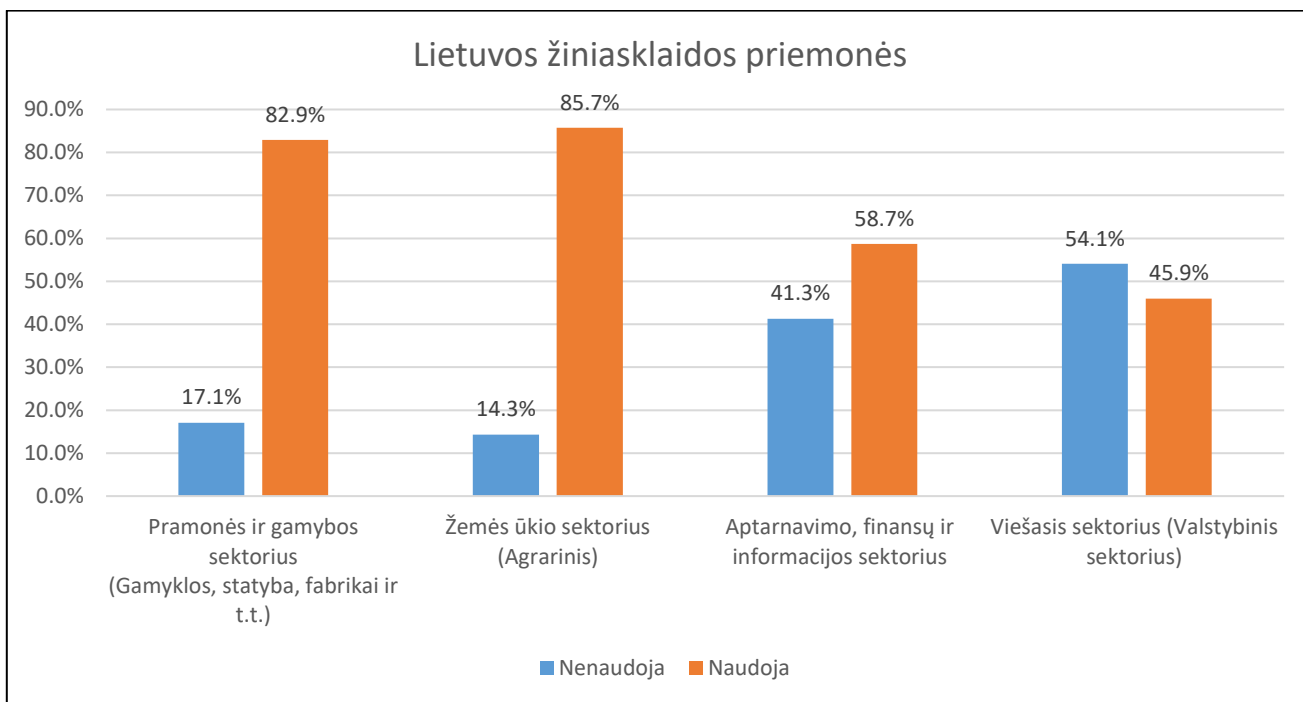

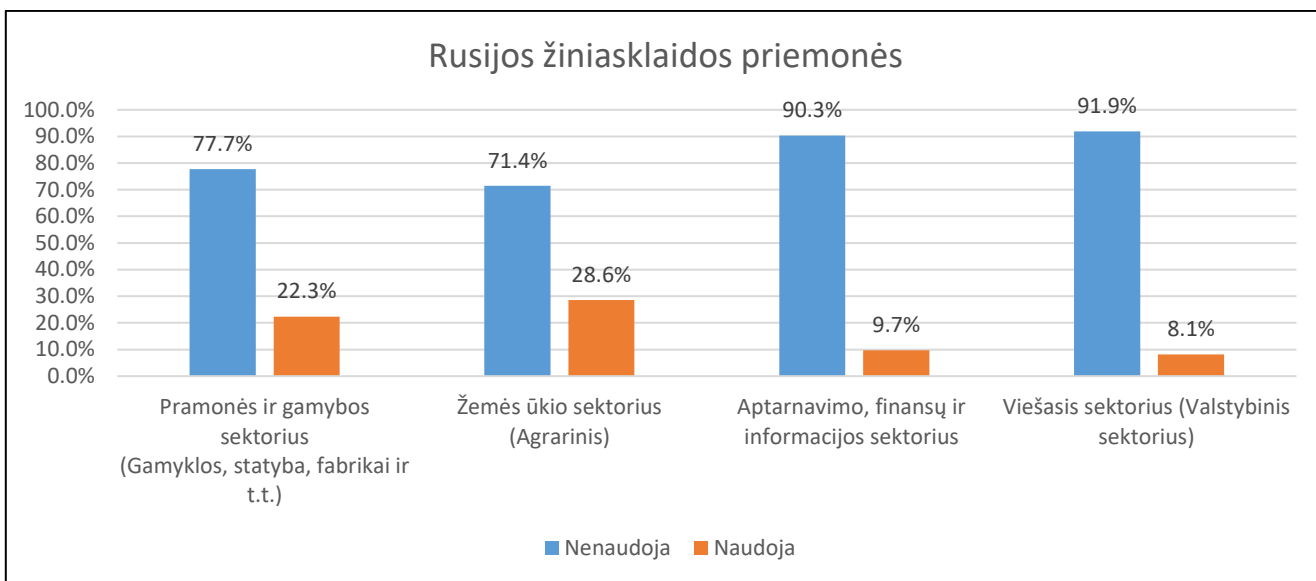
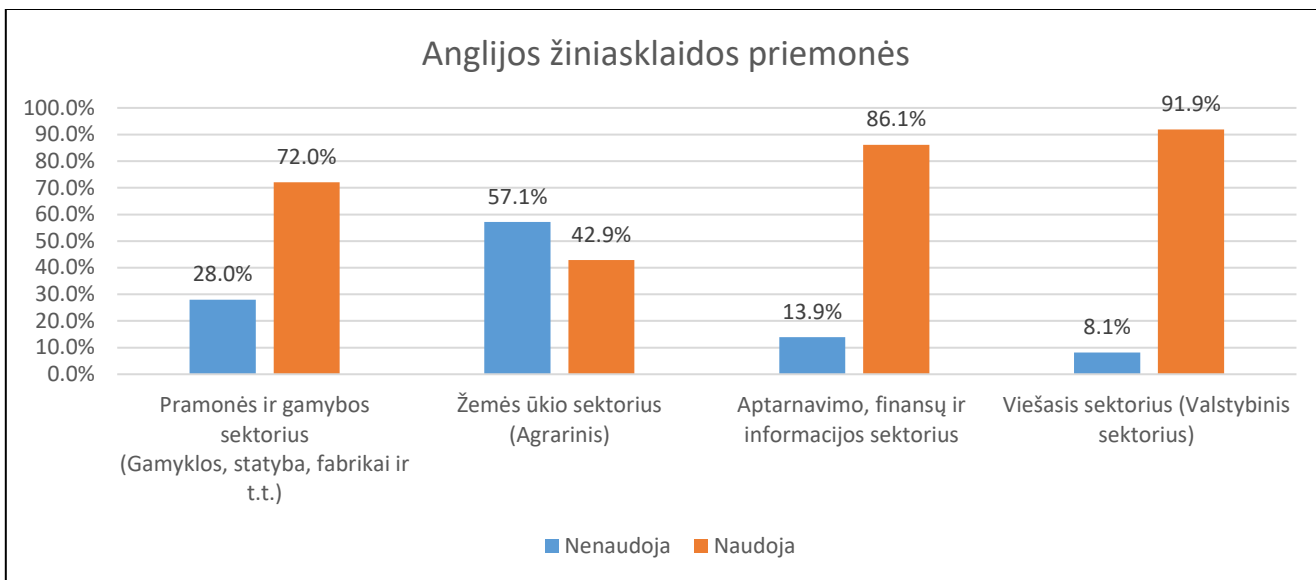
7 pav. Lietuvos, Anglijos ir Rusijos žiniasklaidos priemonių naudojimas pagal išsilavinimą. (Kokios šalies žiniasklaidos priemonės dažniausiai naudojate?)

Remiantis darbo sektoriaus aspektu, kokius informacijos šaltinius ir kokios šalies žiniasklaidos priemones respondentai renkasi, galima pastebėti keletą išryškėjančių tendencijų. Visų pirma iš visų apklaustųjų išsiskiria pramonės ir aptarnavimo sektoriuose dirbantys žmonės, būtent šiuose sektoriuose dirbantys apklaustieji sudaro didžiausią dalį iš visų tyrime dalyvavusių žmonių. Žemės ūkio sektoriaus atstovai turi panašius žiniasklaidos priemonių naudojimo įpročius kaip ir pramonės sektoriuje dirbantys žmonės, o viešajame sektoriuje - panašius į aptarnavimo sektoriaus atstovų, tad visus apklaustuosius galima skirstyti į dvi didesnes grupes – viešojo ir aptarnavimo sektoriaus grupę bei žemės ūkio ir pramonės sektoriaus grupę. Taigi, atlikus analizę pastebima tendencija, jog visų darbo sektorių atstovai, daugiau ar mažiau yra linkę naudotis Lietuvos žiniasklaidos priemonėmis. Taip pat, tarp viešojo ir aptarnavimo sektoriaus grupės labiau nei tarp kitų yra populiarios Anglijos žiniasklaidos priemonės. Pastebimas ir kitas svarbus aspektas – žemės ūkio ir pramonės darbo sektoriaus atstovai yra labiau linkę naudotis Rusijos žiniasklaidos priemonėmis nei kitų dviejų darbo sektorių atstovai. Į klausimą kokios šalies žiniasklaidos priemonės dažniausiai naudojate, 22,3% pramonės sektoriaus ir 28,6% žemės ūkio sektoriaus atstovų nurodė, jog informacijai gauti, naudoja Rusijos žiniasklaidos priemones (žr. 8 pav).

8 pav. Lietuvos, Anglijos ir Rusijos žiniasklaidos priemonių naudojimas pagal darbo sektorių. ((Kokios šalies žiniasklaidos priemonės dažniausiai naudojate?)

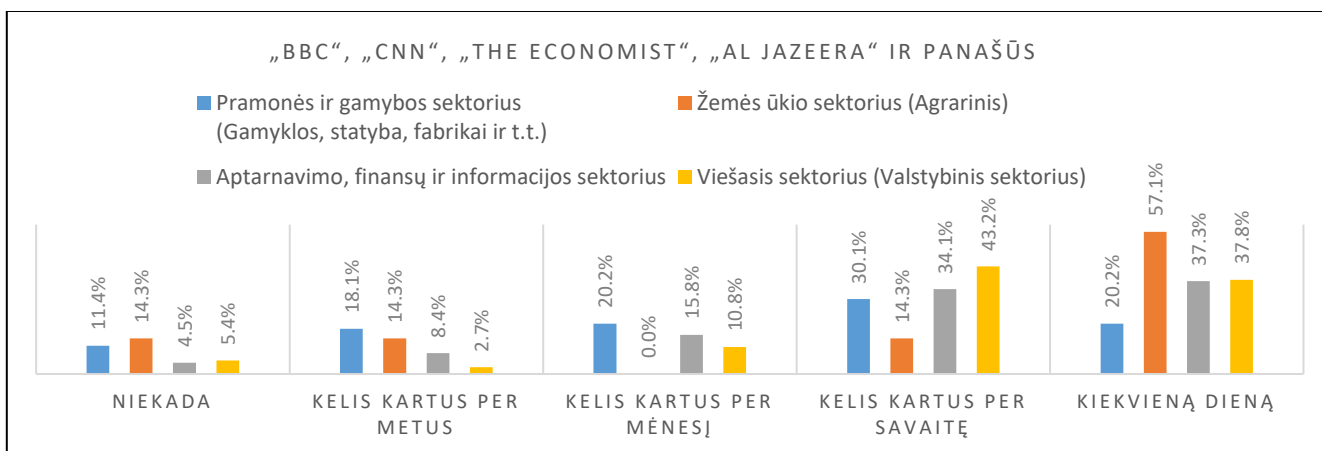
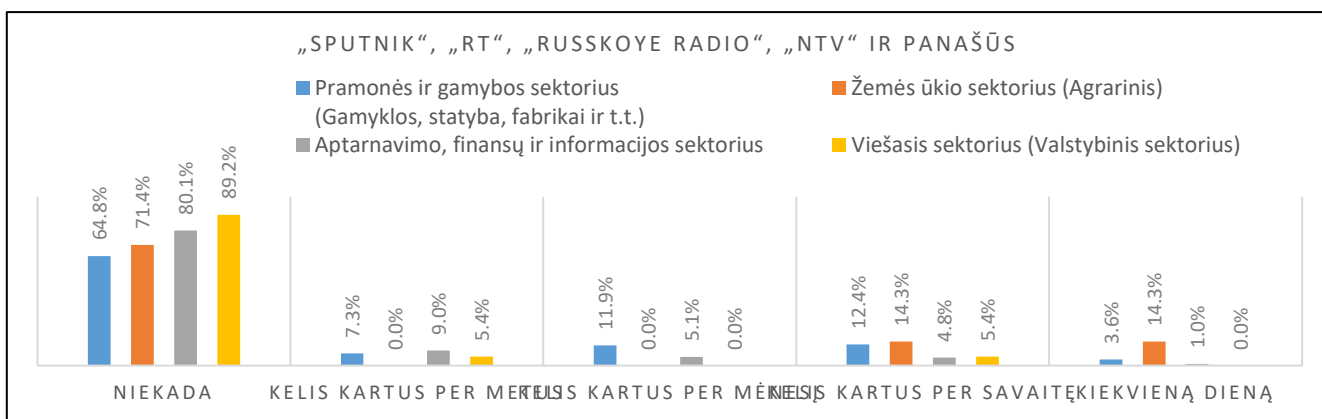
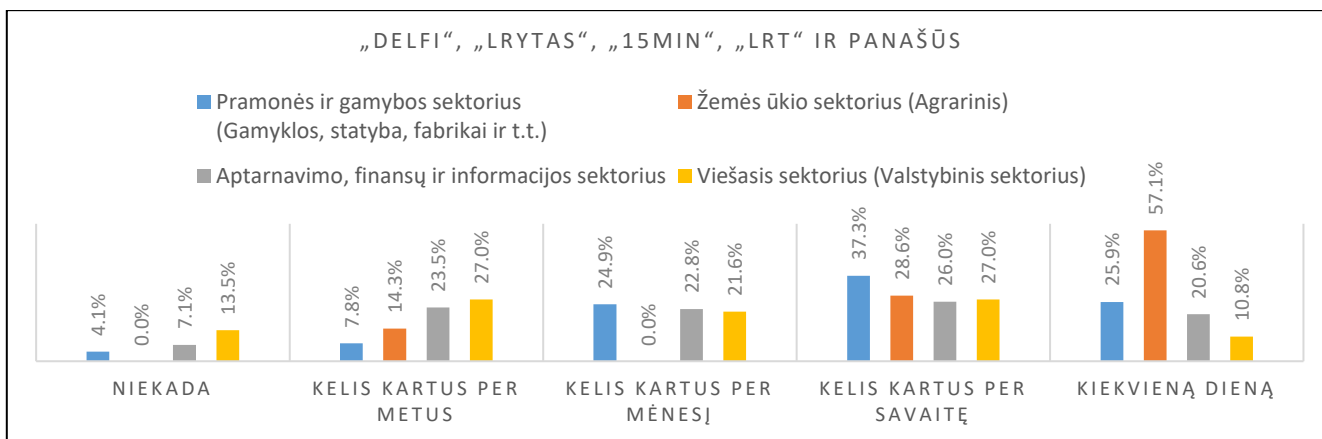

Iš atliktos analizės ir diagramų galime matyti, kokios šalies žiniasklaidos priemonės tam tikrų darbo sektoriaus grupių atstovai yra labiau linkę rinktis, tačiau kyla klausimas, kaip dažnai šios skirtingos žmonių grupės naudoja lietuviškus („Delfi“, „lrytas“, „15min“, „LRT“ ir panašūs), rusiškus („Sputnik“, „RT“, „Russkoye Radio“, „NTV“ ir panašūs) bei angliškų, amerikietiškus ir kitų šalių („BBC“, „CNN“, „The Economist“, „Al Jazeera“ ir panašūs) žiniasklaidos kanalus? Atliekant tyrimą išryškėjo kelios tendencijos. Visų pirma, lietuviškus žiniasklaidos kanalus dažniausiai naudoja pramonės ir žemės ūkio sektoriaus grupių atstovai, tuo tarpu angliškų, amerikietiškus ir kitų šalių kanalus, informacijai gauti, labiau linkę naudoti viešojo ir aptarnavimo sektoriaus atstovai. Žvelgiant į rusiškų kanalų naudojimo dažnumo rodiklius, išryškėja panaši tendencija kaip ir anksčiau - žemės ūkio ir pramonės sektoriuje dirbantys

žmonės yra linkę dažniau naudotis („Sputnik“, „RT“, „Russkoye Radio“, „NTV“ ir panašiais) žiniasklaidos kanalais, nei viešojo ar aptarnavimo sektoriaus atstovai (žr. 9 pav.).

9 pav. Lietuviškų („Delfi“, „lyrtas“, „15min“, „LRT“ ir panašūs), rusiškų („Sputnik“, „RT“, „Russkoye Radio“, „NTV“ ir panašūs) ir angliškų, amerikietišκών bei kitų šalių žiniasklaidos kanalų („BBC“, „CNN“, „The Economist“, „Al Jazeera“ ir panašūs) naudojimo įpročiai pagal darbo sektorius.

2.4. Apibendrinimas

Galima teigti, jog tyrimas neatskleidė aukštų rusiškų informacijos kanalų naudojimo įpročių (75.2% respondentų nurodė *niekada* nenaudojantys tokių informacijos kanalų kaip “Sputnik”. “RT”, “Russkoye Radio”, “NTV” ar panašių), tačiau, reikia išskirti keletą pagrindinių išryškėjusių aspektų:

Pirma, pastebima tendencija, kad dažnas respondentas be gimtosios kalbos dažnai moka dar bent dvi užsienio kalbas, o kuo jis vyresnis tuo daugiau kalbų tikėtina, mokės (žr. 1 pav.).

Antra, pagal populiarumą išsiskiria šešios pagrindinės užsienio kalbos – anglų, rusų, lenkų, vokiečių, ispanų ir prancūzų.

Trečia, rusų kalba tarp Anglijos lietuvių diasporos atstovų yra viena iš dažniausiai mokamų užsienio kalbų (rusų kalbą nurodė mokantys 71.9% (394) respondentų), o įdomu yra tai, kad ir didelė jaunų žmonių dalis nurodė ją mokantys.

Ketvirta, didelė dalis respondentų nemano, jog Lietuvos ir Rusijos žiniasklaidos yra objektyvios, tuo tarpu Didžiosios Britanijos žiniasklaidą jie mato kiek objektyvesnę, tačiau įdomiausia yra tai, jog 42,1% respondentų yra linkę tikėti, jog išvis nėra tokio reiškinio kaip objektyvi žiniasklaida.

Penkta, atlikus tyrimą ir giliau pažvelgus į Anglijos lietuvių diasporos atstovų informacijos kanalų ir žiniasklaidos priemonių naudojimo įpročius, išryškėjo tendencija, jog dažnas respondentas, informacijai gauti, renkasi lietuviškas žiniasklaidos priemones ir informacijos kanalus, tokius kaip „Delfi“, „lrytas“, „15min“, „LRT“ ir panašius. Didžiosios Britanijos, amerikietiški ar kitų šalių informaciniai kanalai, tarp diasporos atstovų, taip pat, itin populiarūs, tačiau reikia pabrėžti, kad angliškus kanalus ar informacijos priemones dažniau yra linkę naudoti jaunesnio amžiaus, aukštesnį išsilavinimą turintys asmenys, dažniausiai dirbantys aptarnavimo ar viešajame darbo sektoriuje. Tuo tarpu Rusijos arba rusiški informacijos kanalai ir priemonės, tarp Anglijos lietuvių diasporos atstovų sulaukia nedidelio arba išvis jokio dėmesio, tačiau galima pabrėžti išryškėjusias, tendencijas, kad rusiškus kanalus dažniausiai yra linkę naudoti vyresnio amžiaus žmonės, taip pat, turintys žemesnį, dažniausiai specialųjį vidurinį arba vidurinį ir žemesnį išsilavinimą bei dirbantys pramonės ir žemės ūkio darbo sektoriuose. Tyrime išryškėja ir tai, jog dažnas vyresnio amžiaus respondentas renkasi lietuviškus informacijos kanalus, tačiau tie, kurie dažniau renkasi lietuviškus informacijos kanalus yra linkę, gauti informaciją ir iš rusiškų informacijos kanalų (žr. 2 lentelę). Kitas svarbus aspektas, kurį reikia paminėti, tai laisvalaikio laidų, televizijos ir filmų žiūrėjimas. Tyrimas atskleidė tendenciją, kad

nors ir retai, informacijai gauti, žmonės renkasi rusiškus ar Rusijos informacijos kanalus, tačiau laisvalaikio laidas, televiziją ir filmus jie yra linkę kur kas dažniau (žr. 5 pav.) žiūrėti rusiškai, o tai, kaip išryškės kitame skyriuje taip pat gali turėti įtakos Rusijos informacinio karo naudojamų naratyvų palaikymui. Kitaip sakant, tie kurie žiūri filmus, laisvalaikio ir televizijos laidas rusiškai, Rusijos informaciniame kare naudojamų naratyvų palaikymo laipsnis skiriasi nuo tų, kurie šia kalba nežiūri.

3. Anglijos lietuvių diasporos politinės nuostatos – Rusijos informacinio karo naratyvų palaikymas

„Mūsų dienomis (ir naktimis) informaciniai karai vyksta įvairiose srityse – nuo karo, politikos iki ekonomikos ir socialinių santykių. Kariaujama be tiesioginės konfrontacijos, fiziškai nenaikinant (išskyrus kibernetines atakas) karinių ir kitų priešininko resursų. Informacinio karo tikslas – keisti priešininko karių ir visuomenės dvasines ir moralines nuostatas, jų pažiūras ir įsitikinimus. Tam pasitelkiama įtaka, veikianti žmogaus psichiką dažniausiai jam to nepastebint, kartais net prieš jo valią.“³⁴

Šiame skyriuje bus analizuojamas Rusijos informacinio karo naratyvų palaikymas tarp Anglijos lietuvių diasporos atstovų. Pirmoji skyriaus dalis sudaryta iš keturių pjūvių. Pradžioje aptariama bendra, atlikto tyrimo metu, išryškėjusi situacija bei respondentų pasirinkimai atsakinėjant į apklausoje jiems pateiktą 21 politinį teiginį. Vėliau, dėmesys skiriamas suprasti kaip skirtingai respondentai vertina politinius teiginius priklausomai nuo to, kokius informacijos šaltinius jie nurodė naudojantys kaip pagrindinius. Trečia, kaip skirtingai vertina pateiktus naratyvus priklausomai nuo to, kokios šalies žiniasklaidos priemonės dažniausiai renkasi ir ketvirta, kaip skirtingai vertina teiginius, priklausomai nuo to, kokia kalba žiūri laisvalaikio laidas, filmus ir televiziją.

Antroje skyriaus dalyje labiau koncentruojamasi į sociodemografinius aspektus, kur gilinamasi ir norima pažvelgti, kaip skirtingai respondentai vertina Rusijos informacinio karo naudojamus naratyvus priklausomai nuo amžiaus, išsilavinimo, darbo sektoriaus ir rusų kalbos mokėjimo.

3.1. Bendra situacija

Atlikta apklausa atskleidžia ištisį įdomią situaciją. Akivaizdu, jog daugelis Rusijos informaciniame kare naudojamų naratyvų yra gan stipriai palaikomi. Išskirti reikia kelis pagrindinius, išryškėjusius aspektus (žr. 3 lentelę). Visų pirma, 30,8% respondentų sutinka arba visiškai sutinka, jog pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje, taip pat 35,3% apklaustųjų mano, kad Europoje vyksta neonacizmo atgimimas, o itin įdomu yra tai, jog 39,7% apklausoje dalyvavusių žmonių sutinka arba visiškai sutinka, jog Lietuvoje gyvenančios mažumos yra diskriminuojamos. Maža to, didelė dalis apklaustųjų,

---

³⁴ Vytautas Mankevičius, „Informaciniai karai: esmė, tikslai, sąvokų kaita bei technologijos“ Technologijos.lt, 2014 http://www.technologijos.lt/n/zmoniu_pasaulis/redakcijos_akiratis/S-41381/straipsnis/Informaciniai-karai-esme-tikslai-savoku-kaita-bei-technologijos?!=2&p=1 [Žiūrėta 2018 02 01]

mano, kad Lietuvos žiniasklaida yra neobjektyvi (60,2%) ir, kad Lietuvos politikai yra nekompetentingi (66,7%). Taip pat, reikia pabrėžti ir tai, jog apytiksliai trečdalis tyrime dalyvavusių žmonių nesutinka arba visiškai nesutinka su tuo, jog Rusija kelia grėsmę Vakarų (36,1%) ir Baltijos valstybėms (33,5%) bei mano, kad Vakarai bei Baltijos šalys perdeda šnekėdamos apie Rusijos keliamą grėsmę (32,5%). Svarbūs yra ir ekonominio pobūdžio klausimai. 43,7% respondentų mano, jog Lietuvai būtų naudinga be apribojimų prekiauti su Rusija net jei Lietuvos ekonominiam suverenumui iškiltų pavojus, o 45,3% nesutinka arba visiškai nesutinka su teiginiu, kad Lietuva turėtų siekti dar griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijai.

3 lentelė. Bendras, respondentų atsakymų į politinius teiginius, pasiskirstymas.

	Nesutinku/Visiškai nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku/Visiškai sutinku
"Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje"	42,1% (231)	27.1% (148)	30.8% (169)
"Europoje vyksta neo-nacizmo atgimimas"	34,1% (187)	30.6% (168)	35.3% (193)
"Lietuvoje gyvenančios tautinės mažumos yra diskriminuojamos"	38.8% (213)	21.5% (118)	39.7% (217)
"NATO kelia grėsmę Rusijai"	49.6% (272)	32.6% (178)	17.8% (98)
"Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi"	60.2% (330)	28.2% (154)	11.6% (64)
"Rusijos žiniasklaida yra objektyvi"	66.7% (366)	26.8% (147)	6.5% (35)
"Didžiosios Britanijos žiniasklaida yra objektyvi"	31,9% (175)	42.7% (234)	25.4% (139)
"Nėra tokio dalyko kaip objektyvi žiniasklaida"	29.1% (159)	28.8% (158)	42.1% (231)
"Rusija kelia grėsmę Vakarų valstybėms"	36.1% (198)	28.4% (156)	35.5% (194)
"Rusijos politika kelia grėsmę Baltijos valstybėms"	33.5% (184)	22.4% (123)	43.9% (241)
"Baltijos šalys ir Vakarai perdeda šnekėdami apie Rusijos keliamą grėsmę"	38.2% (209)	29.3% (161)	32.5% (178)
"Europos sąjunga neveiksni ir ilgainiui žlugs"	39.7% (218)	33.5% (184)	26.8% (146)
"Iškili grėsmė NATO negins Baltijos valstybių"	48.7% (267)	34.4% (188)	16.9% (93)
"Lietuvai nereikia privalomosios karo tarnybos (Šauktinių)"	42.5% (233)	26.4% (145)	31.1% (170)
"Lietuvoje dislokuotas NATO batalionas kelia grėsmę ir įtampą regiono saugumui"	52.7% (289)	27.6% (151)	19.7% (108)
"Lietuvos politikai nėra kompetentingi"	16.6% (91)	16.7% (92)	66.7% (365)
"Lietuvai labiausiai tiktų griežtas, vieno asmens ar partijos valdymas"	55.3% (302)	21.8% (120)	22.9% (126)
"Rekomenduočiau emigruoti iš Lietuvos ir ieškoti laimės kitur"	32.3% (177)	34.9% (191)	32.8% (180)
"Rusija turėtų pripažinti Baltijos šalių okupaciją ir sovietinius nusikaltimus"	22.6% (124)	25.3% (139)	52.1% (285)

„Lietuvai būtų naudinga be apribojimų prekiauti su Rusija net jei Lietuvos ekonominiam suverenumui iškiltų pavojus“	25.5% (140)	30.6% (168)	43.7% (240)
"Lietuva turėtų siekti dar griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijai"	45.3% (248)	34.4% (189)	20.3% (111)

3.2. Informacinė erdvė ir politinės nuostatos

Situacija, kurią atskleidžia atlikto tyrimo duomenys, nevienareikšmiška ir kelianti daug klausimų. Atlikus neparametrinių duomenų statistinę analizę ir pažvelgus kaip skiriasi politinės pažiūros priklausomai nuo to, ar respondentas pasirinko Lietuviškus informacijos šaltinius kaip pagrindinius ar ne, išryškėja penki pagrindiniai aspektai (žr. 4 lentelę). Visų pirma, tie, kurie pasirinko lietuviškus informacijos kanalus kaip pagrindinius, yra labiau linkę sutikti su teiginiu, jog "Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje", taip pat, jie labiau palaiko nuomonę, jog Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi, tačiau itin įdomu yra tai, jog jie taip pat, labiau sutinka ir su teiginiu, jog Rusijos žiniasklaida yra objektyvi. Kiti svarbūs aspektai yra tie, jog respondentai, kurie pasirinko Lietuvos informacijos šaltinius kaip pagrindinius, yra labiau linkę palaikyti teiginius, jog "Lietuvai labiausiai tiktų griežtas, vieno asmens ar partijos valdymas" bei tai, kad „Lietuvos politikai nėra kompetentingi“.

4 lentelė. Respondentų, pasirinkusių ir nepasirinkusių, Lietuvos informacinius šaltinius, kaip pagrindinius gauti informacijai, pritarimo politiniams teiginiams (Rusijos informaciniame kare naudojamiems naratyvams) vidutinių rangų palyginimas. *(.00 – nepasirinko, 1.00 – pasirinko)

	*	Vidutinis rangas	p
"Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje"	.00	241.39	.005
	1.00	284.90	
"Europoje vyksta neo-nacizmo atgimimas"	.00	273.50	.931
	1.00	274.82	
"Lietuvoje gyvenančios tautinės mažumos yra diskriminuojamos"	.00	280.69	.599
	1.00	272.56	
"NATO kelia grėsmę Rusijai"	.00	273.67	.943
	1.00	274.76	
"Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	251.18	.042
	1.00	281.83	
"Rusijos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	249.74	.031
	1.00	282.28	
"Didžiosios Britanijos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	273.60	.938
	1.00	274.78	
"Nėra tokio dalyko kaip objektyvi žiniasklaida"	.00	286.97	.289
	1.00	270.58	

"Rusija kelia grėsmę Vakarų valstybėms"	.00	280.03	.637
	1.00	272.76	
"Rusijos politika kelia grėsmę Baltijos valstybėms"	.00	280.78	.593
	1.00	272.53	
"Baltijos šalys ir Vakarai perdeda šnekėdami apie Rusijos keliamą grėsmę"	.00	269.10	.645
	1.00	276.20	
"Europos sąjunga neveiksni ir ilgainiui žlugs"	.00	263.10	.327
	1.00	278.08	
"Iškili grėsmei NATO negins Baltijos valstybių"	.00	283.84	.417
	1.00	271.56	
"Lietuvai nereikia privalomosios karo tarnybos (Šauktinių)"	.00	281.35	.560
	1.00	272.35	
"Lietuvoje dislokuotas NATO batalionas kelia grėsmę ir įtampą regiono saugumui"	.00	262.07	.285
	1.00	278.41	
"Lietuvos politikai nėra kompetentingi"	.00	249.12	.028
	1.00	282.47	
"Lietuvai labiausiai tiktų griežtas, vieno asmens ar partijos valdymas"	.00	237.14	.001
	1.00	286.24	
"Rekomenduočiau emigruoti iš Lietuvos ir ieškoti laimės kitur"	.00	253.85	.077
	1.00	280.99	
"Rusija turėtų pripažinti Baltijos šalių okupaciją ir sovietinius nusikaltimus"	.00	291.73	.142
	1.00	269.09	
"Lietuva turėtų siekti dar griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijai"	.00	282.46	.494
	1.00	272.00	
"Lietuvai būtų naudinga be apribojimų prekiauti su Rusija net jei Lietuvos ekonominiams suverenumui iškiltų pavojus"	.00	257.52	.148
	1.00	279.83	

Kalbant apie lietuvių diasporos Anglijoje atstovus, kurie pasirinko Rusijos informacijos priemones kaip pagrindines, išryškėja tendencija, jog šie žmonės labiau palaiko Rusijos informaciniame kare naudojamus naratyvus, nei tie, kurie renkasi kitų šalių informacijos priemones (žr. 5 lentelę). Tikėtina, jog dažnas respondentas pasirinkęs Rusijos informacijos šaltinius kaip pagrindinius, turi nuo seno susiformavusias pažiūras ir nuomonę, kurią pagal „selektyvaus poveikio“ principą stiprina pasitelkdamas būtent šios šalies žinaiškaidą. Tačiau nereikia atmesti galimybių, kad šie žmonės yra pakliuvę ir į „informacijos šulinius“.

5 lentelė. Respondentų, pasirinkusių ir nepasirinkusių, Rusijos informacijos šaltinius kaip pagrindinius informacijai gauti, pritarimo politiniams teiginiams (Rusijos informaciniame kare naudojamiems naratyvams) vidutinių rangų palyginimas.
*(.00 – nepasirinko, 1.00 – pasirinko).

	*	Vidutinis rangas	p
"Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje"	.00	255.54	.000
	1.00	337.36	
"Europoje vyksta neo-nacizmo atgimimas"	.00	257.65	.000
	1.00	330.36	
"Lietuvoje gyvenančios tautinės mažumos yra diskriminuojamos"	.00	258.66	.000
	1.00	327.00	
"NATO kelia grėsmę Rusijai"	.00	262.30	.001
	1.00	314.95	
"Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	293.55	.000
	1.00	211.37	
"Rusijos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	257.79	.000
	1.00	329.88	
"Didžiosios Britanijos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	283.06	.015
	1.00	246.11	
"Nėra tokio dalyko kaip objektyvi žiniasklaida"	.00	259.36	.000
	1.00	324.70	
"Rusija kelia grėsmę Vakarų valstybėms"	.00	301.50	.000
	1.00	185.01	
"Rusijos politika kelia grėsmę Baltijos valstybėms"	.00	299.59	.000
	1.00	191.33	
"Baltijos šalys ir Vakarai perdeda šnekėdami apie Rusijos keliamą grėsmę"	.00	252.29	.000
	1.00	348.13	
"Europos sąjunga neveiksni ir ilgainiui žlugs"	.00	254.81	.000
	1.00	339.77	
"Iškilus grėsmei NATO negins Baltijos valstybių"	.00	266.70	.028
	1.00	300.37	
"Lietuvai nereikia privalomosios karo tarnybos (Šauktinių)"	.00	255.75	.000
	1.00	336.67	
"Lietuvoje dislokuotas NATO batalionas kelia grėsmę ir įtampą regiono saugumui"	.00	249.18	.00
	1.00	358.44	
"Lietuvos politikai nėra kompetentingi"	.00	257.17	.000
	1.00	331.94	
"Lietuvai labiausiai tiktų griežtas, vieno asmens ar partijos valdymas"	.00	256.70	.000
	1.00	333.49	
"Rekomenduočiau emigruoti iš Lietuvos ir ieškoti laimės kitur"	.00	260.59	.000
	1.00	320.60	
"Rusija turėtų pripažinti Baltijos šalių okupaciją ir sovietinius nusikaltimus"	.00	293.63	.000
	1.00	211.08	

"Lietuva turėtų siekti dar griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijai"	.00	304.48	.000
	1.00	175.11	
„Lietuvai būtų naudinga be apribojimų prekiauti su Rusija net jei Lietuvos ekonominiams suverenumui iškiltų pavojus“	.00	250.84	.000
	1.00	352.93	

Atlikus politinių teiginių (Rusijos informaciniame kare naudojamų naratyvų) palaikymo vidutinių rangų palyginimą tarp respondentų, kurie pasirinko ir nepasirinko Didžiosios Britanijos informacijos šaltinių kaip pagrindinių, galima pastebėti, kad situacija yra kiek kitokia nei prieš tai buvusių lyginimų (žr. 6 lentelę). Visų pirma, apklaustieji, nurodę Didžiosios Britanijos informacijos šaltinius kaip pagrindinius, yra mažiau linkę sutikti, jog Rusijos žiniasklaida yra objektyvi, taip pat ši grupė respondentų daug labiau sutinka su teiginiais dėl Rusijos keliamos grėsmės Vakarų ir Baltijos šalims. Galiausiai, jie yra mažiau linkę palaikyti teiginį, jog Lietuvai labiausiai tiktų griežtas, vieno asmens ar partijos valdymas bei daug stipriau palaiko pozicijas dėl to, kad Rusija turėtų pripažinti Baltijos šalių okupaciją ir sovietinius nusikaltimus ir, kad Lietuva turėtų siekti dar griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijai.

6 lentelė. Respondentų, pasirinkusių ir nepasirinkusių, Didžiosios Britanijos informacinius šaltinius kaip pagrindinius informacijai gauti, pritarimo politiniams teiginiais (Rusijos informaciniame kare naudojamiems naratyvams) vidutinių rangų palyginimas. *(.00 – nepasirinko, 1.00 – pasirinko).

	*	Vidutinis rangas	p
"Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje"	.00	304.59	.062
	1.00	269.51	
"Europoje vyksta neo-nacizmo atgimimas"	.00	298.11	.141
	1.00	270.58	
"Lietuvoje gyvenančios tautinės mažumos yra diskriminuojamos"	.00	290.33	.328
	1.00	271.87	
"NATO kelia grėsmę Rusijai"	.00	277.46	.853
	1.00	274.01	
"Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	248.57	.101
	1.00	278.80	
"Rusijos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	323.15	.002
	1.00	266.43	
"Didžiosios Britanijos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	251.98	.153
	1.00	278.24	
"Nėra tokio dalyko kaip objektyvi žiniasklaida"	.00	256.83	.274
	1.00	277.43	
"Rusija kelia grėsmę Vakarų valstybėms"	.00	197.28	.000
	1.00	287.31	
"Rusijos politika kelia grėsmę Baltijos valstybėms"	.00	196.21	.000
	1.00	287.49	

"Baltijos šalys ir Vakarai perdeda šnekėdami apie Rusijos keliamą grėsmę"	.00	291.13	.303
	1.00	271.74	
"Europos sąjunga neveiksni ir ilgainiui žlugs"	.00	289.69	.343
	1.00	271.98	
"Iškilus grėsmei NATO negins Baltijos valstybių"	.00	268.72	.715
	1.00	275.46	
"Lietuvai nereikia privalomosios karo tarnybos (Šauktinių)"	.00	265.33	.571
	1.00	276.02	
"Lietuvoje dislokuotas NATO batalionas kelia grėsmę ir įtampą regiono saugumui"	.00	302.71	.078
	1.00	269.82	
"Lietuvos politikai nėra kompetentingi"	.00	272.60	.905
	1.00	274.81	
"Lietuvai labiausiai tiktų griežtas, vieno asmens ar partijos valdymas"	.00	343.12	.000
	1.00	263.11	
"Rekomenduočiau emigruoti iš Lietuvos ir ieškoti laimės kitur"	.00	299.19	.125
	1.00	270.40	
"Rusija turėtų pripažinti Baltijos šalių okupaciją ir sovietinius nusikaltimus"	.00	202.40	.000
	1.00	286.47	
""Lietuva turėtų siekti dar griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijai"	.00	221.51	.001
	1.00	283.29	
"Lietuvai būtų naudinga be apribojimų prekiauti su Rusija net jei Lietuvos ekonominiam suverenumui iškiltų pavojus"	.00	294.06	.226
	1.00	271.25	

Norint kuo tiksliau suprasti, kas gali turėti įtakos Anglijos lietuvių diasporos atstovų politinėms nuostatoms, nuspręsta ieškoti koreliacijos tarp to, kaip dažnai jie naudoja lietuviškus ("Delfi", "Irytas", "15min", "LRT" ir panašius“), rusiškus ("Sputnik", "RT", "Russkoye Radio“, "NTV" ir panašius“) bei Didžiosios Britanijos, amerikietiškus ar kitų šalių ("BBC", "CNN", "The Economist", "Al Jazeera" ir panašius“) informacijos kanalus bei kaip nuo to priklauso jų politinės pažiūros (žr. 7 lentelę). Galima pastebėti, kad respondentų, dažniau naudojančių lietuviškus žiniasklaidos šaltinius, požiūris į pateiktus politinius teiginius beveik visur sutampa su tų, kurie dažniausiai naudoja Didžiosios Britanijos, amerikietiškus ar kitų šalių žiniasklaidos šaltinius. Nuomonės išsiskiria tik vienu teiginiu - "Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje", kur respondentai naudojantys lietuviškus ir rusiškus, kitaip nei tie, kurie naudoja Didžiosios Britanijos, amerikietiškus ar kitų šalių žiniasklaidos šaltinius, yra labiau linkę sutikti su pateiktuoju teiginiu.

7 lentelė. Lietuviškų („Delfi“, „Irytas“, „15min“, „LRT“ ir panašūs), rusiškų („Sputnik“, „RT“, „Russkoye Radio“, „NTV“ ir panašūs) ir Didžiosios Britanijos, amerikietiškių bei kitų šalių žiniasklaidos šaltinių („BBC“, „CNN“, „The Economist“, „Al Jazeera“ ir panašūs) naudojimo dažnumo ir politinių nuostatų sąsaja.

	KAIP DAŽNAI (Apytiksliai), INFORMACIJAI GAUTI, NAUDOJATE TOKIUS INFORMACIJOS KANALUS KAIP: "Delfi", "Irytas", "15min", "LRT" ir panašius?	KAIP DAŽNAI (Apytiksliai), INFORMACIJAI GAUTI, NAUDOJATE TOKIUS INFORMACIJOS KANALUS KAIP: "SPUTNIK", "RT", "RUSSKOYE RADIO", "NTV" ir panašius?	KAIP DAŽNAI (Apytiksliai), INFORMACIJAI GAUTI, NAUDOJATE TOKIUS INFORMACIJOS KANALUS KAIP: "BBC", "CNN", "The Economist", "Al Jazeera" ir panašius?
"Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje"	.128**	.323**	-.133**
"Europoje vyksta neo-nacizmo atgimimas"	-.012	.255**	-.004
"Lietuvoje gyvenančios tautinės mažumos yra diskriminuojamos"	-.070	.271**	-.022
"NATO kelia grėsmę Rusijai"	-.080	.335**	-.060
"Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi"	.119**	-.196**	.094*
"Rusijos žiniasklaida yra objektyvi"	-.067	.224**	-.207**
"Didžiosios Britanijos žiniasklaida yra objektyvi"	.099*	-.106*	.194**
"Nėra tokio dalyko kaip objektyvi žiniasklaida"	-.173**	.191**	-.134**
"Rusija kelia grėsmę Vakarų valstybėms"	.028	-.279**	.149**
"Rusijos politika kelia grėsmę Baltijos valstybėms"	.006	-.250**	.126**
"Baltijos šalys ir Vakarai perdeda šnekėdami apie Rusijos keliamą grėsmę"	-.083	.312**	-.136**
"Europos sąjunga neveiksni ir ilgainiui žlugs"	-.047	.285**	.285**
"Iškilus grėsmei NATO negins Baltijos valstybių"	-.117**	.136**	-.059
"Lietuvai nereikia privalomosios karo tarnybos (Šauktinių)"	-.196**	.177**	-.072
"Lietuvoje dislokuotas NATO batalionas kelia grėsmę ir įtampą regiono saugumui"	-.107*	.352**	-.193**
"Lietuvos politikai nėra kompetentingi"	-.046	.198**	-.108*
"Lietuvai labiausiai tiktų griežtas, vieno asmens ar partijos valdymas"	.017	.267**	-.225**
"Rekomenduočiau emigruoti iš Lietuvos ir ieškoti laimės kitur"	-.031	.206**	-.108*
"Rusija turėtų pripažinti Baltijos šalių okupaciją ir sovietinius nusikaltimus"	-.011	-.234**	.228**
"Lietuva turėtų siekti dar griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijai"	.020	-.418**	.202**

"Lietuvai būtų naudinga be apribojimų prekiauti su Rusija net jei Lietuvos ekonominiam suverenumui iškiltų pavojus"	-.010	.325**	-.116**
---	-------	--------	---------

** Koreliacija statistiškai reikšminga, kai $p < 0.01$; * koreliacija statistiškai reikšminga, kai $p < 0,05$.

Ne vien informacijos kanalai, bet ir laisvalaikio laidos, televizija ir filmai, gali turėti įtakos mūsų požiūrio, nuostatų ir supratimo formavimuisi, dėl to, tyrime nuspręsta pažvelgti ar skiriasi politinių teiginių palaikymas tarp lietuvių diasporos atstovų Anglijoje, priklausomai nuo to, kokia kalba respondentas renkasi žiūrėti televiziją. Atlikus vidutinių rangų analizę išryškėja ištis įdomios tendencijos. Visų pirma, respondentai nurodę, jog laisvalaikio laidas, televiziją ar filmus dažniausiai žiūri lietuvių kalba yra labiau linkę sutikti su teiginiu, kad "Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje", taip pat, jog "Lietuvai labiausiai tiktų griežtas, vieno asmens ar partijos valdymas". Tačiau įdomiausia yra tai, jog išryškėjo tendencija, kad tie, kurie dažniausiai laisvalaikio laidas, filmus ir televiziją žiūri lietuvių kalba, yra labiau linkę sutikti, jog "Rusijos žiniasklaida yra objektyvi" (žr. 8 lentelę). Išryškėjant šioms tendencijoms, galima kelti hipotezę, jog tie, kurie dažniausiai renkasi žiūrėti, laidas, televiziją ir filmus lietuvių kalba, tikėtina, taip pat dažniau renkasi žiūrėti ir rusų kalba.

8 lentelė. Respondentų, žiūrinčių ir nežiūrinčių, televizijos, laisvalaikio laidų ir filmų lietuvių kalba, pritarimo politiniams teiginiais (Rusijos informaciniame kare naudojamiems naratyvams) vidutinių rangų palyginimas. *(.00 – nežiūri, 1.00 – žiūri).

	*	Vidutinis rangas	p
"Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje"	.00	257.64	.026
	1.00	287.25	
"Europoje vyksta neo-nacizmo atgimimas"	.00	283.90	.211
	1.00	267.39	
"Lietuvoje gyvenančios tautinės mažumos yra diskriminuojamos"	.00	288.53	.064
	1.00	263.89	
"NATO kelia grėsmę Rusijai"	.00	270.67	.608
	1.00	277.40	
"Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	263.25	.129
	1.00	283.01	
"Rusijos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	253.77	.005
	1.00	290.18	
"Didžiosios Britanijos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	281.77	.324
	1.00	269.00	
"Nėra tokio dalyko kaip objektyvi žiniasklaida"	.00	280.88	.400
	1.00	269.68	
"Rusija kelia grėsmę Vakarų valstybėms"	.00	286.45	.113
	1.00	265.46	

"Rusijos politika kelia grėsmę Baltijos valstybėms"	.00	287.27	.091
	1.00	264.84	
"Baltijos šalys ir Vakarai perdeda šnekėdami apie Rusijos keliamą grėsmę"	.00	270.22	.571
	1.00	277.74	
"Europos sąjunga neveiksni ir ilginiui žlugs"	.00	276.44	.796
	1.00	273.03	
"Iškilus grėsmei NATO negins Baltijos valstybių"	.00	288.59	.057
	1.00	263.84	
"Lietuvai nereikia privalomosios karo tarnybos (Šauktinių)"	.00	284.65	.181
	1.00	266.83	
"Lietuvoje dislokuotas NATO batalionas kelia grėsmę ir įtampą regiono saugumui"	.00	265.97	.255
	1.00	280.95	
"Lietuvos politikai nėra kompetentingi"	.00	269.17	.474
	1.00	278.53	
"Lietuvai labiausiai tiktų griežtas, vieno asmens ar partijos valdymas"	.00	241.42	.000
	1.00	299.52	
"Rekomenduočiau emigruoti iš Lietuvos ir ieškoti laimės kitur"	.00	263.47	.143
	1.00	282.84	
"Rusija turėtų pripažinti Baltijos šalių okupaciją ir sovietinius nusikaltimus"	.00	298.91	.001
	1.00	256.04	
""Lietuva turėtų siekti dar griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijai"	.00	287.25	.089
	1.00	264.85	
"Lietuvai būtų naudinga be apribojimų prekiauti su Rusija net jei Lietuvos ekonominiams suverenumui iškiltų pavojus"	.00	272.06	.746
	1.00	276.35	

Respondentai, nurodę, jog filmus, laisvalaikio ir televizijos laidas renkasi žiūrėti anglų kalba yra gerokai labiau linkę nesutikti su Rusijos informaciniame kare naudojamais naratyvais ir išlaiko demokratiškus, liberalizmo bei Vakarų vertybinį pagrindą. Visų pirma, tie, kurie nurodė laisvalaikio laidas, filmus ir televiziją žiūrintys anglų kalba, skiriasi nuo tos dalies respondentų, kurie nenurodė žiūrintys anglų kalba, tuo, jog yra stipriau linkę nesutikti su teiginiais, kad "Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje" ir, jog "Europoje vyksta neo-nacizmo atgimimas". Taip pat, ši grupė mažiau sutinka su teiginiu, kad „NATO kelia grėsmę Rusijai“ ir, jog „Rusijos žiniasklaida yra objektyvi“, tačiau palaiko nuomonę, kad „Didžiosios Britanijos žiniasklaida yra objektyvi“. Kalbant apie saugumo klausimus, grupė žiūrinti filmus, televiziją ir laisvalaikio laidas anglų kalba, daug stipriau palaiko nuomonę dėl Rusijos keliamos grėsmės Vakarų ir Baltijos valstybės bei mažiau, nei žmonės žiūrintys laisvalaikio laidas, filmus ir televiziją lietuvių ar rusų kalbomis, nepitaria teiginiais, jog Vakarai ir Baltijos šalys perdeda šnekėdamos dėl Rusijos keliamos grėsmės ar, kad Lietuvoje dislokuotas NATO batalionas kelia grėsmę ir įtampą regiono saugumui. Taip pat, labiau pritaria griežtesnių ekonominių sankcijų įvedimui

Rusijai ir daug stipriau nesutinka su teiginiu, jog "Lietuvai būtų naudinga be apribojimų prekiauti su Rusija net jei Lietuvos ekonominiam suverenumui iškiltų pavojus“ (žr. 9 lentelę).

9 lentelė. Respondentų, žiūrinčių ir nežiūrinčių, televizijos, laisvalaikio laidų ir filmų anglų kalba, pritarimo politiniams teiginiams (Rusijos informaciniame kare naudojamiems naratyvams) vidutinių rangų palyginimas. *(.00 – nežiūri, 1.00 – žiūri).

	*	Vidutinis rangas	p
"Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje"	.00	320.23	.001
	1.00	263.28	
"Europoje vyksta neo-nacizmo atgimimas"	.00	300.87	.046
	1.00	268.03	
"Lietuvoje gyvenančios tautinės mažumos yra diskriminuojamos"	.00	290.71	.223
	1.00	270.52	
"NATO kelia grėsmę Rusijai"	.00	301.31	.041
	1.00	267.92	
"Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	258.22	.210
	1.00	278.50	
"Rusijos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	340.27	.000
	1.00	258.36	
"Didžiosios Britanijos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	245.33	.024
	1.00	281.66	
"Nėra tokio dalyko kaip objektyvi žiniasklaida"	.00	278.75	.749
	1.00	273.46	
"Rusija kelia grėsmę Vakarų valstybėms"	.00	207.91	.000
	1.00	290.85	
"Rusijos politika kelia grėsmę Baltijos valstybėms"	.00	201.92	.000
	1.00	292.32	
"Baltijos šalys ir Vakarai perdeda šnekėdami apie Rusijos keliamą grėsmę"	.00	309.55	.008
	1.00	265.90	
"Europos sąjunga neveiksni ir ilgainiui žlugs"	.00	297.64	.079
	1.00	268.82	
"Iškilius grėsmei NATO negins Baltijos valstybių"	.00	293.02	.155
	1.00	269.95	
"Lietuvai nereikia privalomosios karo tarnybos (Šauktinių)"	.00	265.09	.479
	1.00	276.81	
"Lietuvoje dislokuotas NATO batalionas kelia grėsmę ir įtampą regiono saugumui"	.00	312.75	.004
	1.00	265.11	
"Lietuvos politikai nėra kompetentingi"	.00	292.09	.179
	1.00	270.18	
"Lietuvai labiausiai tiktų griežtas, vieno asmens ar partijos valdymas"	.00	342.97	.000
	1.00	257.69	
"Rekomenduočiau emigruoti iš Lietuvos ir ieškoti laimės kitur"	.00	306.46	.016
	1.00	266.66	

"Rusija turėtų pripažinti Baltijos šalių okupaciją ir sovietinius nusikaltimus"	.00	197.62	.000
	1.00	293.37	
"Lietuva turėtų siekti dar griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijai"	.00	218.62	.000
	1.00	288.22	
"Lietuvai būtų naudinga be apribojimų prekiauti su Rusija net jei Lietuvos ekonominiam suverenumui iškiltų pavojus"	.00	309.10	.009
	1.00	266.01	

Atlikus respondentų, žiūrinčių ir nežiūrinčių, laisvalaikio laidas, filmus ir televiziją rusų kalba, pritarimo politiniams teiginiams (Rusijos informaciniame kare naudojamiems naratyvams) vidutinių rangų palyginimą, išryškėja panaši tendencija kaip ir anksčiau aptartuose, skirtinguose pjūviuose – tie, kurie nurodė, jog laisvalaikio laidas, filmus ir televiziją dažniausiai renkasi žiūrėti rusų kalba yra labiau linkę pritari politiniams teiginiams (Rusijos informacinio karo naudojamiems naratyvams), nei tie, kurie nurodė šia kalba nežiūrintys (žr. 10 lentelę). Visų pirma, ši grupė žmonių yra labiau linkusi sutikti, jog pabėgėliai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje, jie palaiko idėją, jog vyksta neo-nacizmo atgimimas, taip pat labiau yra linkę sutikti su teiginiu, kad NATO kelia grėsmę Rusijai, jog Lietuvoje tautinės mažumos yra diskriminuojamos ar, kad Lietuvos ir Didžiosios Britanijos žiniasklaidos yra neobjektyvios, tačiau jie stipriau pritaria teiginiui, jog Rusijos žiniasklaida yra objektyvi. Svarbu paminėti ir tai, jog tie, kurie nurodė laisvalaikio laidas, televiziją ir filmus, dažniausiai žiūrintys rusų kalba, mažiau pritaria teiginiams, jog Rusija kelia grėsmę Vakarų ir Baltijos valstybėms, taip pat stipriau pritaria, teiginiui, kad Vakarų ir Baltijos šalys perdeda šnekėdamos apie Rusijos keliamą grėsmę ar, kad Lietuvai nereikia privalomosios karo tarnybos, tačiau sutinka, kad čia geriau tiktų griežtas vieno asmens ar partijos valdymas. Pastebima stipresnio, šios grupės atstovų, pritarimo tendencija teiginiui rekomenduojančiam emigruoti iš Lietuvos ir ieškoti laimės kitur ar, kad Europos sąjunga yra neveiksni ir ilgainiui žlugs. Taip pat svarbu pabrėžti ir ekonominius teiginius. Tie, kurie nurodė, jog laisvalaikio laidas, filmus ir televiziją dažniausiai žiūri rusų kalba, labiau pritaria teiginiui, jog Lietuvai būtų naudinga be apribojimų prekiauti su Rusija, net jei Lietuvos ekonominiam suverenumui iškiltų pavojus ir mažiau pritaria, kad Lietuva turėtų siekti griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijai.

10 lentelė. Respondentų, žiūrinčių ir nežiūrinčių, televizijos, laisvalaikio laidų ir filmų rusų kalba, pritarimo politiniams teiginiams (Rusijos informaciniame kare naudojamiems naratyvams) vidutinių rangų palyginimas. *(.00 – nežiūri, 1.00 – žiūri).

	*	Vidutinis rangas	p
"Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje"	.00	249.72	.000
	1.00	333.02	
"Europoje vyksta neo-nacizmo atgimimas"	.00	255.92	.000
	1.00	318.37	
"Lietuvoje gyvenančios tautinės mažumos yra diskriminuojamos"	.00	261.94	.003
	1.00	304.17	
"NATO kelia grėsmę Rusijai"	.00	260.54	.001
	1.00	307.48	
"Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	291.50	.000
	1.00	234.34	
"Rusijos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	252.95	.000
	1.00	325.40	
"Didžiosios Britanijos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	280.80	.131
	1.00	259.62	
"Nėra tokio dalyko kaip objektyvi žiniasklaida"	.00	257.91	.000
	1.00	313.69	
"Rusija kelia grėsmę Vakarų valstybėms"	.00	304.85	.000
	1.00	202.81	
"Rusijos politika kelia grėsmę Baltijos valstybėms"	.00	303.98	.000
	1.00	204.88	
"Baltijos šalys ir Vakarai perdeda šnekėdami apie Rusijos keliamą grėsmę"	.00	245.08	.000
	1.00	343.98	
"Europos sąjunga neveiksni ir ilgainiui žlugs"	.00	250.84	.000
	1.00	330.38	
"Iškilus grėsmei NATO negins Baltijos valstybių"	.00	266.15	.047
	1.00	294.21	
"Lietuvai nereikia privalomosios karo tarnybos (Šauktinių)"	.00	259.74	.001
	1.00	309.36	
"Lietuvoje dislokuotas NATO batalionas kelia grėsmę ir įtampą regiono saugumui"	.00	246.96	.000
	1.00	339.55	
"Lietuvos politikai nėra kompetentingi"	.00	257.03	.000
	1.00	315.75	
"Lietuvai labiausiai tiktų griežtas, vieno asmens ar partijos valdymas"	.00	250.51	.000
	1.00	331.17	
"Rekomenduočiau emigruoti iš Lietuvos ir ieškoti laimės kitur"	.00	256.30	.000
	1.00	317.49	
"Rusija turėtų pripažinti Baltijos šalių okupaciją ir sovietinius nusikaltimus"	.00	297.82	.000
	1.00	219.41	

"Lietuva turėtų siekti dar griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijai"	.00	311.04	.000
	1.00	188.20	
"Lietuvai būtų naudinga be apribojimų prekiauti su Rusija net jei Lietuvos ekonominiams suverenumui išskiltų pavojus"	.00	245.39	.000
	1.00	343.25	

3.3. Apibendrinimas

Žvelgiant į bendrą politinių teiginių (Rusijos informaciniame kare naudojamų naratyvų) palaikymo situaciją, išryškėja trys skirtingos grupės respondentų. Pirmoji grupė – nesutinkantys arba visiškai nesutinkantys su Rusijos informaciniame naudojamais naratyvais, tai tikėtina, žmonės, daugiau ar mažiau palaikantys Vakarietiškas vertybes ir tikėtina, mažiau paveikiami „fake news“ ar propagandos dėl jau iš seniau susiformavusio požiūrio ir vertybių. Antroji, pati komplikuočiausia ir daugiausiai klausimų bei diskusijų galinti kelti grupė – tikėtina, neturintys nuomonės, negalintys apsispręsti arba tie, kuriems trūksta informacijos vienu ar kitu klausimu. Trečioji – tikėtina, daugiau ar mažiau palaikanti Rusijos transliuojamas vertybes ir naratyvus. Tai žmonės, svarbius politinius klausimus Europai ir Lietuvai matantys ne per Vakarų vertybinę prizmę.

Analizuojant pritarimą politiniams teiginiams (Rusijos informaciniame kare naudojamiems naratyvams) priklausomai nuo respondentų naudojamų informacijos kanalų ir šaltinių. Išryškėja pakankamai logiškos tendencijos. Apklaustieji dažniau naudojantys Didžiosios Britanijos ar Amerikos informacinius šaltinius, mažiau linkę naudoti Rusiškų ir Lietuviškų informacinius šaltinius bei mažiau palaiko informacinio karo naratyvus. Tie, kurie nurodė dažniausiai naudojantys Lietuviškas informacijos priemones ir kanalus, išlaiko panašią poziciją kaip ir tie, kurie naudoja Didžiosios Britanijos ar Amerikos, tačiau išlieka keletas teiginių, kuriuose jų pažiūros labiau sutinka su tais, kurie nurodė dažniausiai naudojantys Rusijos informacines priemones. Respondentai nurodę, jog dažniausiai naudoja Rusijos informacijos priemones ir kanalus, yra labiau linkę pritarti informaciniame kare naudojamiems naratyvams, kurie tiesiogiai oponuoja Lietuvos ateities vizijai ir Vakarietiškos politikos kryptims.

Svarbu paminėti ir tai, jog ne pirmą kartą išryškėjo tendencija, kad tie, kurie dažniau naudoja lietuviškus informacijos kanalus taip pat, yra labiau linkę naudoti ir rusiškų informacijos kanalus, kas tikėtina turi įtakos jų požiūrio formavimuisi.

4. Sociodemografiniai aspektai ir politinės nuostatos

Norint kuo daugiau išsiaiškinti, kaip skirtingai yra pasiskirstęs pritarimas politiniams teiginiams (Rusijos informaciniame kare naudojamiems naratyvams) tarp Anglijos lietuvių diasporos atstovų, atliekant tyrimą nuspręsta pažvelgti kaip politinės pažiūros skiriasi priklausomai nuo amžiaus, išsilavinimo, darbo sektoriaus bei ar skirtingai mato situaciją, priklausomai nuo to ar respondentas moka rusų kalbą, ar ne.

Amžiaus ir išsilavinimo pjūviai išryškina du pagrindinius akcentus. Pirma, kuo žmogus yra vyresnis tuo labiau tikėtina, kad jis pritaris kai kuriems politiniams teiginiams (Rusijos informaciniame kare naudojamiems naratyvams), antra, kuo žmogus turi aukštesnį išsilavinimą, tuo mažiau jis linkęs pritari vieniems ar kitiems informacinio karo naratyvams (žr. 11 lentelę).

Koreliacija atskleidžia tendencijas, kad kuo vyresnis žmogus, tuo labiau jis linkęs pritari teiginiui, jog „Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje“, taip pat kaip ir, kad „Europoje vyksta neo-nacizmo atgimimas“. Rusijos keliamą grėsmę Vakarų ir Baltijos šalims vyresni žmonės yra labiau linkę nuvertinti, kitaip sakant, kuo vyresnis žmogus, tuo mažiau jis pritaria, jog Rusija kelia grėsmę. Vyresni žmonės yra labiau linkę tikėti, jog Europos sąjunga neveiksni ir ilgainiui žlugs ar, kad „Lietuvoje dislokuotas NATO batalionas kelia grėsmę ir įtampą regiono saugumui“. Sunku nepastebėti ir ekonominių klausimų, kurie jau kelintą kartą iškyla į paviršių kaip vieni labiausiai klausimų keliančių aspektų. Kuo vyresni respondentai, tuo labiau linkę pritari, Lietuvos prekyvimui su Rusija, net jei tai turėtų padarinių Lietuvos ekonomiam suverenumui ir galiausiai, jie labiau linkę nepritari teiginiui, jog Lietuva turėtų siekti griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijos atžvilgiu. Žvelgiant per išsilavinimo prizmę, koreliacija parodo šiek tiek kitokius aspektus. Visų pirma tie, kurie turi aukštesnį išsilavinimą nepritaria teiginiui, jog Rusijos žiniasklaida yra objektyvi. Išsilavinimas turi įtakos ir kalbant apie saugumo klausimus. Kuo aukštesnį išsilavinimą turi respondentai, tuo labiau nepritaria teiginiui, kad „Lietuvoje dislokuotas NATO batalionas kelia grėsmę ir įtampą regiono saugumui“, taip pat, jie labiau sutinka su teiginiu, jog Rusija kelia grėsmę Vakarų ir Baltijos valstybėms. Koreliacija parodė ir tai, jog kuo aukštesnį išsilavinimą turi apklausoje dalyvavęs asmuo, tuo labiau pritaria teiginiui, kad „Rusija turėtų pripažinti Baltijos šalių okupaciją ir sovietinius nusikaltimus“ bei, kad „Lietuva turėtų siekti griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijai“. Tačiau, išryškėjo ir vienas bendras teiginys, kuriame skirtingais pjūviais nagrinėjamos grupės turi bendrą tendenciją – „Nėra tokio dalyko kaip objektyvi

žiniasklaida.“ Kuo vyresnis žmogus, tuo labiau pritaria šiam teiginiui, taip pat, kaip ir kuo aukštesnį išsilavinimą turintis žmogus.

11 lentelė. *Politinių teiginių (Rusijos informaciniame kare naudojamų naratyvų), amžiaus ir išsilavinimo sąsaja.*

	Amžius	Išsilavinimas
"Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje"	.121**	-.043
"Europoje vyksta neo-nacizmo atgimimas"	.111**	.040
"Lietuvoje gyvenančios tautinės mažumos yra diskriminuojamos"	-.024	-.014
"NATO kelia grėsmę Rusijai"	.044	-.022
"Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi"	.003	-.023
"Rusijos žiniasklaida yra objektyvi"	.066	-.222**
"Didžiosios Britanijos žiniasklaida yra objektyvi"	.015	.017
"Nėra tokio dalyko kaip objektyvi žiniasklaida"	.109*	.093*
"Rusija kelia grėsmę Vakarų valstybėms"	-.099*	.166**
"Rusijos politika kelia grėsmę Baltijos valstybėms"	-.134**	.201**
"Baltijos šalys ir Vakarai perdeda šnekėdami apie Rusijos keliamą grėsmę"	.067	-.029
"Europos sąjunga neveiksni ir ilgainiui žlugs"	.096*	.004
"Iškilius grėsmei NATO negins Baltijos valstybių"	.035	.031
"Lietuvai nereikia privalomosios karo tarnybos (Šauktinių)"	-.028	.021
"Lietuvoje dislokuotas NATO batalionas kelia grėsmę ir įtampą regiono saugumui"	.101*	-.093*
"Lietuvos politikai nėra kompetentingi"	.037	-.004
"Lietuvai labiausiai tiktų griežtas, vieno asmens ar partijos valdymas"	.010	-.231**
"Rekomenduočiau emigruoti iš Lietuvos ir ieškoti laimės kitur"	-.014	-.070
"Rusija turėtų pripažinti Baltijos šalių okupaciją ir sovietinius nusikaltimus"	-.064	.233**
"Lietuva turėtų siekti dar griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijai"	-.169**	.111**
"Lietuvai būtų naudinga be apribojimų prekiauti su Rusija net jei Lietuvos ekonominiam suverenumui iškiltų pavojus"	.141**	-.039

** Koreliacija statistiškai reikšminga, kai $p < 0.01$; * koreliacija statistiškai reikšminga, kai $p < 0,05$.

Kaip minėta anksčiau, kalba gali turėti išties didelę įtaką informacinio karo kontekste. Atlikus pritarimo politiniams teiginiams (Rusijos informacinio karo naratyvams) vidutinių rangų palyginimą, priklausomai nuo to ar respondentas nurodė mokantis rusų kalbą ar ne, išryškėja išties įdomios tendencijos (žr. 12 lentelę). Visų pirma, žmonės nurodę mokantys rusų kalbą yra labiau linkę palaikyti Rusijos informaciniame kare naudojamus naratyvus, nepriklausomai nuo to ar jie renkasi naudoti Rusijos informacijos priemones bei šaltinius. Respondentai mokantys rusų kalbą, yra labiau linkę pritarti teiginiams, jog “Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje”, taip pat, kad “Europoje vyksta neo-nacizmo atgimimas” ar, kad “Rusijos žiniasklaida yra objektyvi”. Jie labiau palaiko nuomonę, jog išvis nėra tokio dalyko kaip objektyvi žiniasklaida bei mažiau pritaria dėl Didžiosios Britanijos žiniasklaidos objektyvumo. Kalbant apie politinius, saugumo teiginius, apklaustieji nurodę mokantys rusų kalbą, skirtingai nei tie, kurie šios kalbos nemoka yra labiau linkę nesutikti su teiginiais, jog Rusijos politika kelia grėsmę Vakarų ir Baltijos valstybėms bei labiau palaiko nuomonę, jog “Vakarai ir Baltijos šalys perdeda šnekėdamos apie Rusijos keliamą grėsmę”. Taip pat ši grupė žmonių labiau tiki, jog “Lietuvoje dislokuotas NATO batalionas kelia grėsmę ir įtampą regiono saugumui” ir, jog “Iškilus grėsmei NATO negins Baltijos valstybių”. Svarbu paminėti ir tai, jog minėtoji grupė žmonių tiki, kad “Lietuvai labiausiai tiktų griežtas vieno asmens ar partijos valdymas”, jie labiau pritaria teiginiui, kad vertėtų emigruoti iš Lietuvos ir ieškoti laimės kitur bei mažiau sutinka su mintimi, jog “Rusija turėtų pripažinti Baltijos šalių okupaciją ir sovietinius nusikaltimus”. Svarbu išskirti ir ekonominio pobūdžio teiginius. Žmonės nurodę, mokantys rusų kalbą, labiau nei tie, kurie šios kalbos nemoka, palaiko teiginį, jog “Lietuvai būtų naudinga be apribojimų prekiauti su Rusija net jei Lietuvos ekonominiam suverenumui iškiltų pavojus” bei mažiau pritaria teiginiui, kad “Lietuva turėtų siekti griežtesnių sankcijų Rusijai”.

12 lentelė. Respondentų, mokančių ir nemokančių, rusų kalbą, pritarimo politiniams teiginiams (Rusijos informaciniame kare naudojamiems naratyvams) vidutinių rangų palyginimas. *(.00 – nemoka, 1.00 – moka).

	*	Vidutinis rangas	p
"Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje"	.00	236.36	.000
	1.00	288.62	
"Europoje vyksta neo-nacizmo atgimimas"	.00	244.31	.005
	1.00	285.53	
"Lietuvoje gyvenančios tautinės mažumos yra diskriminuojamos"	.00	270.17	.717
	1.00	275.49	
"NATO kelia grėsmę Rusijai"	.00	256.69	.096
	1.00	280.72	

"Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	288.87	.150
	1.00	268.23	
"Rusijos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	244.00	.004
	1.00	285.65	
"Didžiosios Britanijos žiniasklaida yra objektyvi"	.00	297.32	.023
	1.00	264.95	
"Nėra tokio dalyko kaip objektyvi žiniasklaida"	.00	251.07	.030
	1.00	282.90	
"Rusija kelia grėsmę Vakarų valstybėms"	.00	304.91	.003
	1.00	262.00	
"Rusijos politika kelia grėsmę Baltijos valstybėms"	.00	322.72	.000
	1.00	255.08	
"Baltijos šalys ir Vakarai perdeda šnekėdami apie Rusijos keliamą grėsmę"	.00	240.94	.002
	1.00	286.84	
"Europos sąjunga neveiksni ir ilgainiui žlugs"	.00	249.04	.017
	1.00	283.69	
"Iškilus grėsmei NATO negins Baltijos valstybių"	.00	244.00	.004
	1.00	285.65	
"Lietuvai nereikia privalomosios karo tarnybos (Šauktinių)"	.00	270.62	.749
	1.00	275.31	
"Lietuvoje dislokuotas NATO batalionas kelia grėsmę ir įtampą regiono saugumui"	.00	247.06	.010
	1.00	284.46	
"Lietuvos politikai nėra kompetentingi"	.00	254.31	.058
	1.00	281.65	
"Lietuvai labiausiai tiktų griežtas, vieno asmens ar partijos valdymas"	.00	243.33	.004
	1.00	285.91	
"Rekomenduočiau emigruoti iš Lietuvos ir ieškoti laimės kitur"	.00	250.12	.023
	1.00	283.27	
"Rusija turėtų pripažinti Baltijos šalių okupaciją ir sovietinius nusikaltimus"	.00	313.43	.000
	1.00	258.69	
""Lietuva turėtų siekti dar griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijai"	.00	331.64	.000
	1.00	251.62	
"Lietuvai būtų naudinga be apribojimų prekiauti su Rusija net jei Lietuvos ekonominiam suverenumui iškiltų pavojus"	.00	241.33	.002
	1.00	286.69	

Skirtingas pritarimas politiniams teiginiams (Rusijos informacinio karo naratyvams) išryškėja atlikus ir vidutinių rangų palyginimą tarp pramonės ir aptarnavimo sektorių atstovų. Šie du sektoriai pasirinkti ne atsitiktinai. Iš apklausoje dalyvavusių 548 apklaustųjų, minėtuose darbo sektoriuose dirba daugiausiai žmonių (pramonės sektorius – 35,2%; aptarnavimo sektorius – 56,6% respondentų) ir būtent tarp jų išryškėja didžiausi skirtumai (žr. 13 lentelę). Atliktas palyginimas atskleidė, jog pramonės darbo sektoriuje dirbantys respondentai yra labiau linkę palaikyti teiginį: "Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje" nei aptarnavimo sektoriaus atstovai. Taip pat, pramonės sektoriuje

dirbantys žmonės labiau pritaria teiginiui, jog „Rusijos žiniasklaida yra objektyvi“ ir mažiau pritaria dėl Didžiosios Britanijos žiniasklaidos objektyvumo. Verta atkreipti dėmesį ir į tai, jog pramonės sektoriuje dirbantys apklaustieji yra labiau linkę nepritari teiginiam dėl Rusijos keliamos grėsmės Baltijos ir Vakarų valstybėms, tuo tarpu aptarnavimo sektoriuje dirbantys atstovai šiems teiginiam yra linkę pritari. Pritarimas ekonominiams teiginiam: "Lietuva turėtų siekti dar griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijai" ir "Lietuvai būtų naudinga be apribojimų prekiauti su Rusija net jei Lietuvos ekonomiam suverenumui iškiltų pavojus", taip pat išsiskiria tarp skirtingų darbo sektorių. Pramonės sektoriuje dirbantys respondentai yra linkę labiau sutikti dėl laisvos be apribojimų prekybos su Rusija net jei Lietuvos ekonomiam suverenumui iškiltų pavojus ir mažiau pritaria griežtesnių ekonominių sankcijų siekimui Rusijos atžvilgiu. Tuo tarpu aptarnavimo sektoriuje dirbantys apklaustieji šių teiginių atžvilgiu turi priešingą nuomonę nei pramonės sektoriuje dirbantys žmonės. Galiausiai, pramonės sektoriuje dirbantys žmonės yra labiau linkę pritari teiginiam: "Rekomenduočiau emigruoti iš Lietuvos ir ieškoti laimės kitur" ir "Lietuvai labiausiai tiktų griežtas, vieno asmens ar partijos valdymas", tačiau mažiau pritaria teiginiui "Rusija turėtų pripažinti Baltijos šalių okupaciją ir sovietinius nusikaltimus". Tuo tarpu, aptarnavimo darbo sektoriuje dirbantys respondentai atvirkščiai – jie mažiau pritaria dėl griežto valdymo ir rekomendacijų emigruoti iš Lietuvos, tačiau daug labiau pritaria teiginiui dėl Baltijos šalių okupacijos ir sovietinių nusikaltimų pripažinimo.

13 lentelė. Aptarnavimo ir pramonės darbo sektorių pritarimo politiniams teiginiam (Rusijos informaciniame kare naudojamiems naratyvams) vidutinių rangų palyginimas. *(.00 – nemoka, 1.00 – moka).

	*	Vidutinis rangas	p
"Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje"	Pramonė	269.85	.030
	Aptarnavimas	241.73	
"Europoje vyksta neo-nacizmo atgimimas"	Pramonė	259.90	.353
	Aptarnavimas	247.91	
"Lietuvoje gyvenančios tautinės mažumos yra diskriminuojamos"	Pramonė	255.38	.720
	Aptarnavimas	250.72	
"NATO kelia grėsmę Rusijai"	Pramonė	256.63	.602
	Aptarnavimas	249.94	
"Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi"	Pramonė	246.35	.433
	Aptarnavimas	256.32	
"Rusijos žiniasklaida yra objektyvi"	Pramonė	282.05	.000
	Aptarnavimas	234.16	
"Didžiosios Britanijos žiniasklaida yra objektyvi"	Pramonė	233.94	.017
	Aptarnavimas	264.02	
"Nėra tokio dalyko kaip objektyvi žiniasklaida"	Pramonė	250.90	.842
	Aptarnavimas	253.49	
"Rusija kelia grėsmę Vakarų valstybėms"	Pramonė	233.76	.019
	Aptarnavimas	264.13	

"Rusijos politika kelia grėsmę Baltijos valstybėms"	Pramonė	220.89	.000
	Aptarnavimas	272.12	
"Baltijos šalys ir Vakarai perdeda šnekėdami apie Rusijos keliamą grėsmę"	Pramonė	266.31	.085
	Aptarnavimas	243.93	
"Europos sąjunga neveiksni ir ilgainiui žlugs"	Pramonė	261.13	.278
	Aptarnavimas	247.14	
"Iškilius grėsmei NATO negins Baltijos valstybių"	Pramonė	263.99	.144
	Aptarnavimas	245.37	
"Lietuvai nereikia privalomosios karo tarnybos (Šauktinių)"	Pramonė	247.43	.527
	Aptarnavimas	255.65	
"Lietuvoje dislokuotas NATO batalionas kelia grėsmę ir įtampą regiono saugumui"	Pramonė	271.59	.016
	Aptarnavimas	240.65	
"Lietuvos politikai nėra kompetentingi"	Pramonė	260.79	.293
	Aptarnavimas	247.35	
"Lietuvai labiausiai tiktų griežtas, vieno asmens ar partijos valdymas"	Pramonė	283.40	.000
	Aptarnavimas	233.32	
"Rekomenduočiau emigruoti iš Lietuvos ir ieškoti laimės kitur"	Pramonė	268.39	.046
	Aptarnavimas	242.64	
"Rusija turėtų pripažinti Baltijos šalių okupaciją ir sovietinius nusikaltimus"	Pramonė	204.46	.000
	Aptarnavimas	282.32	
"Lietuva turėtų siekti dar griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijai"	Pramonė	217.51	.000
	Aptarnavimas	274.21	
"Lietuvai būtų naudinga be apribojimų prekiauti su Rusija net jei Lietuvos ekonominiams suverenumui iškiltų pavojus"	Pramonė	267.38	.063
	Aptarnavimas	243.27	

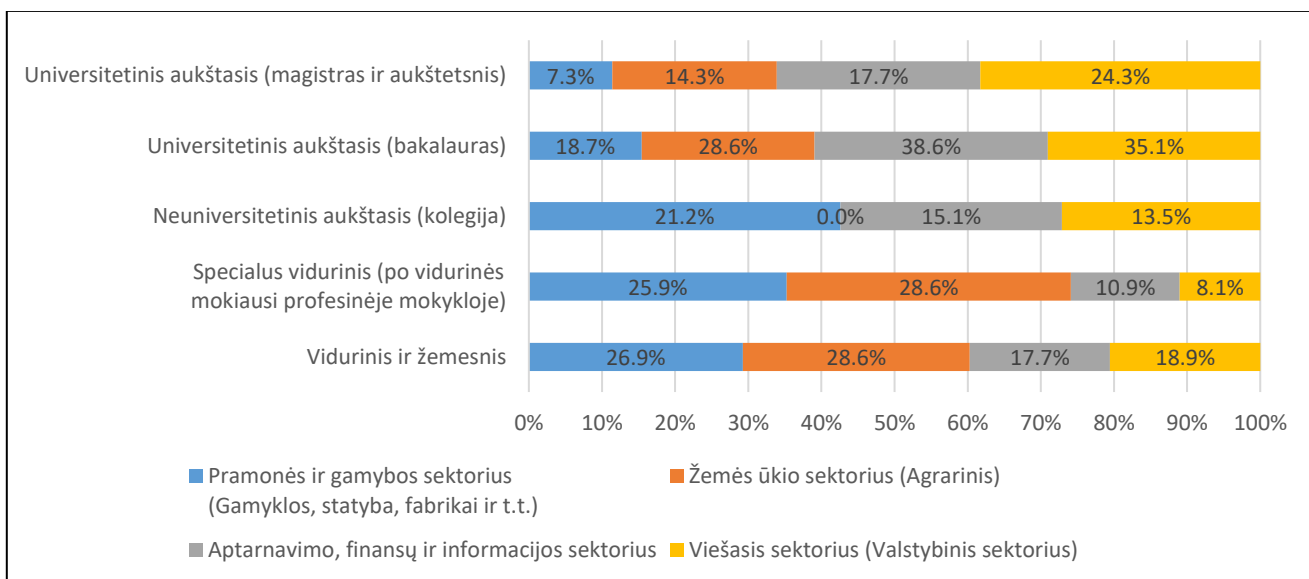
4.1. Apibendrinimas

Sociodemografinių duomenų ir pritarimo politiniams teiginiams (Rusijos informaciniame kare naudojamiems naratyvams) vidutinių rangų palyginimas patvirtino svarbią rusų kalbos reikšmę propagandos ir informacinio karo kontekste. Rusų kalbą mokantys žmonės, nepriklausomai nuo to ar jie renkasi rusiškus informacijos šaltinius ar ne, išlieka labiau paveikiami ir labiau linkę palaikyti Rusijos informaciniame kare naudojamus naratyvus nei tie, kurie šios kalbos nemoka. Tyrimas atskleidė – kuo vyresnis žmogus tuo, tikėtina, jis bus labiau linkęs pritarti Rusijos informacinio karo naudojamiems naratyvams. Galima kelti hipotezę, jog tai tikėtina, susiję su senosios kartos gyvenimu Lietuvos Tarybų Socialistinėje Respublikoje ir ten susiformavusiu jų mąstymu, tačiau tai patvirtinti reikalautų gilesnio tyrimo ir kitų teorijų naudojimo. Tuo tarpu kuo aukštesnį išsilavinimą respondentas turi, tuo tikėtina, mažiau jis bus linkęs pritarti minėtiems naratyvams.

Pramonės ir aptarnavimo darbo sektoriuose dirbančių žmonių Rusijos informaciniame kare naudojamų naratyvų palaikymo laipsnis taip pat skiriasi. Pramonės sektoriuje dirbantys respondentai yra labiau linkę palaikyti tam tikrus naratyvus, nei tie, kurie nurodė dirbantys aptarnavimo darbo sektoriuje. Taip pat jie yra labiau linkę tikėti Rusijos žiniasklaidos objektyvumu, bei aptarnavimo skyriuje dirbantys respondentai. Gali būti, jog tai priklauso nuo išsilavinimo aspekto. Pramonės

sektoriuje dirbantys apklaustieji turi žemesnį išsilavinimą, nei tie, kurie dirba aptarnavimo sektoriuje (žr. 10 pav.)

10 pav. Respondentų pasiskirstymas darbo sektoriuose pagal įgytą išsilavinimą.

5. Tyrimo ribotumai, stiprybės ir ateities kryptys

Svarbu aptarti ir pagrindinius šio tyrimo ribotumus ir galimas ateities tyrimų kryptis. Visų pirma, vienas pagrindinių šio darbo ribotumų aspektų yra susijęs su tyrimo imtimi. Nors tyrime apklaustųjų skaičius yra sąlyginai didelis, tačiau darbe naudotas “sniego gniūžtės” metodas neleidžia daryti stiprių išvadų, dėl to, visi darbe gauti rezultatai turėtų būti vertinami ir interpretuojami nepamirštant, jog imtis nėra statistiškai reprezentatyvi. Kita vertus, šio tyrimo atveju sunku naudoti statistinį atsitiktinės atrankos metodą, dėl to, jog nėra tiksliai apskaičiuota, kokia ir kiek Lietuvos populiacijos dalies gyvena Anglijoje ar net visoje Jungtinėje Karalystėje. Šiuo atveju, tik didesnė imtis leistų daryti tikslesnes išvadas ir pastebėjimus. Kitas svarbus pastebėjimas kalbant apie respondentus tas, jog sudarant apklausą ir klausiant apie darbo sektorius, nebuvo pateiktos galimybės nurodyti, jog žmogus studijuoja, šis pasirinkimas būtų praturtinęs tyrimo imtį ir rezultatus.

Kalbant apie ateities tyrimų kryptis, norint gauti tikslesnius ir geriau iliustruojančius rezultatus, būtų naudinga tyrime naudoti kokybinius interviu su skirtingų socialinių grupių, darbo sektorių ar išsilavinimų atstovais bei specialistais. Taip pat, būtų naudinga skaidyti tyrimą ir rinktis tyrinėti siauresnę labiau specifinę sritį, išryškėjusią šio tyrimo metu, pavyzdžiui, tik tuos žmones, kurie neturi nusitovėjusių stiprių nuostatų vienu ar kitu aspektu, jų informacinę erdvę, juos supančia aplinką, socialinių tinkle naudojimo įpročius bei jų šeimos narių politines nuostatas.

Atsižvelgiant į tai, jog šiais laikais didžiąją dalį savo laiko žmonės praleidžia socialiniuose tinkluose, itin naudingas būtų socialinių tinklų ir medijos naudojimo įpročių tyrimas, kuris galėtų suteikti platesnį vaizdą ir supratimą ne tik apie naudojimo įpročius, bet ir apie galimus “informacijos šulinius” ar “filtro burbulus”.

Galiausiai, galima pridėti, ateities tyrimuose svarbu įtraukti ir atviro pobūdžio klausimus, kurie dažnai gali padėti identifikuoti problemines sritis ar atskleisti naujas tendencijas.

Aptarus tyrimo ribotumus nereikėtų pamiršti ir šio magistrinio darbo stiprybių. Visų pirma, tai pirmasis politinių nuostatų tyrimas atliktas su Anglijoje gyvenančiais lietuviais. Antra, šis tyrimas, gali būti pritaikytas kaip pagrindas atliekant ateities tyrimus ir keliant probleminius klausimus. Trečia, nors tyrimas ir neatskleidė netikėtų ar išskirtinių tendencijų, jis gali tapti medžiaga, kuri padėti susidaryti bendrą vaizdą apie Anglijos lietuvių diasporos atstovų informacijos kanalų naudojimo įpročius, respondentų požiūrį į mūsų dienomis svarbius politinius klausimus bei iš dalies, gauti duomenys gali būti naudojami norint patobulinti su diasporomis susijusią politiką.

Išvados

Šis darbas, tai pirmasis mėginimas, kuriuo buvo norima pažvelgti į Anglijos lietuvių diasporos politines nuostatas bei juos supančią informacinę erdvę. Darbe pateikiama pirminė analizė ir pačios aktualiausios išryškėjusios tendencijos, kuriomis nesiekama daryti gilių teorinių apibendrinimų ar išvadų, tai medžiaga, suteikianti reikalingas, bendras žinias apie Anglijos lietuvių diasporos politines nuostatas, pritarimą Rusijos informaciniame kare naudojamiems naratyvams bei informacijos naudojimo įpročius, o tai gali pasitarnauti kaip atspirtis tolimesniems, ateities tyrimams.

Bendra tyrimo situacija – nevienareikšmiška ir kelianti daug klausimų. Pakankamai didelė dalis respondentų palaiko arba iš dalies palaiko Rusijos informacinio karo naratyvus: 60,2% respondentų mano, jog Lietuvos žiniasklaida yra neobjektyvi, 37,7% - jog Lietuvoje yra diskriminuojamos tautinės mažumos, 66,7%, kad Lietuvos politikai nėra kompetentingi, o 32,5% mano, jog Baltijos šalys ir Vakarai gerokai perdeda šnekėdami apie Rusijos keliamą grėsmę. Reikia atkreipti dėmesį ir į tai, jog 43,7% apklaustųjų mano, jog Lietuvai būtų naudinga be apribojimų prekiauti su Rusija net jei Lietuvos ekonominiam suverenumui iškiltų pavojus, o 45,3%, nesutinka su teiginiu, kad Lietuva turėtų siekti griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijai. Tačiau, įdomu yra tai, jog dalis respondentų nesutinka su teiginiais, kad Rusija kelia grėsmę Vakarų (36,1%) ar Baltijos valstybėms (33,5%). Tyrime išryškėjo ir pakankamai didelė dalis tų, kurie neturi aiškiai išreikštų politinių nuostatų vienu ar kitu klausimu, o būtent ši dalis respondentų ir yra pagrindinė auditorija, kuri gali būti paveikiama propagandos ar „fake news“. Tai tikslinė grupė dėl kurios pozicijų ir yra kovojama informaciniame kare.

Anglijos lietuvių diasporos atstovų informacinė erdvė, kanalų naudojimo įpročiai ir lingvistinis pagrindas ištis daugialypiai. Visų pirma, nepaisant to, jog didelė dalis respondentų moka bent dvi užsienio kalbas, viena populiariausių išlieka rusų kalba (daugiau kaip 70% respondentų), kurią moka ir didelė dalis jaunosios kartos atstovų (grupėje nuo 18 iki 25 metų rusų kalbą moka 47,7% (67) apklaustųjų, o grupėje nuo 26 iki 35 metų rusų kalbą nurodė mokantys 70,8%). Rusų kalbos mokėjimas žmones daro labiau pažeidžiamais propagandos, tai patvirtina ir sociodemografinių duomenų bei pritarimo politiniams teiginiais (Rusijos informaciniame kare naudojamiems naratyvams) vidutinių rangų palyginimas. Rusų kalbą mokantys žmonės, nepriklausomai nuo to ar jie renkasi rusiškus informacijos šaltinius ar ne, yra labiau linkę palaikyti Rusijos informaciniame kare naudojamus naratyvus nei tie, kurie šios kalbos nemoka.

Antra, respondentai nurodę, jog informacijai gauti naudoja Rusijos informacijos priemones yra gerokai labiau linkę palaikyti Rusijos informacinio karo naratyvus. Tokia pati situacija išryškėja ir su tais, kurie nurodę, jog filmus, laisvalaikio ir televizijos laidas renkasi žiūrėti rusų kalba. Įdomu yra tai, jog didelė dalis respondentų nurodę, jog beveik išvis nesirenka ir nenaudoja Rusijos informacijos priemonių bei retai renkasi žiūrėti filmus, laisvalaikio ir televizijos laidas rusų kalba, tačiau Rusijos informacinio karo naratyvų palaikymas išlieka pakankamai aukštas.

Trečia, atliekant tyrimą išryškėjo lietuviškos ir rusiškos žiniasklaidų „ryšys“. Dauguma respondentų, informacijai gauti, yra linkę naudoti lietuviškus informacijos šaltinius, tačiau koreliacija parodė, jog tie, kurie dažniausiai naudoja lietuviškus kanalus kaip pagrindinius yra dažniau linkę naudoti ir rusiškus šaltinius.

Ketvirta, tie, kurie Didžiosios Britanijos informacijos šaltinius nurodę naudojantys kaip pagrindinius, nėra linkę palaikyti Rusijos informaciniame kare naudojamų naratyvų. Tie, kurie nurodę, jog renkasi Lietuvos – kai kada palaiko, o kai kada ne. Tuo tarpu, respondentai nurodę, jog dažniausiai informacijai gauti renkasi Rusijos informacinius šaltinius – visais atvejais palaiko Rusijos informacinio karo naudojamus naratyvus.

Penkta, išryškėjo tendencija, jog dažnas respondentas, informacijai gauti, renkasi lietuviškas žiniasklaidos priemones ir informacijos kanalus, tokius kaip „Delfi“, „lrytas“, „15min“, „LRT“ ir panašius. Didžiosios Britanijos, amerikietiški ar kitų šalių informacijos kanalai ir šaltiniai, tokie kaip „BBC“, „CNN“, The Economist“, „Al Jazeera“ ir panašius, tarp diasporos atstovų, taip pat, itin populiarūs, tačiau reikia pabrėžti, kad minėtus kanalus ar informacijos priemones dažniau yra linkę naudoti jaunesnio amžiaus, aukštesnį išsilavinimą turintys asmenys, dažniausiai dirbantys aptarnavimo ar viešajame darbo sektoriuje. Tuo tarpu Rusijos informacijos kanalai ir priemonės, tokie kaip „Sputnik“, „RT“, „Russkoye Radio“, „NTV“ ir panašūs, tarp Anglijos lietuvių diasporos atstovų sulaukia nedidelio arba išvis jokio dėmesio, tačiau dažniausiai šiuos kanalus yra linkę naudoti vyresnio amžiaus žmonės, taip pat, turintys žemesnį, dažniausiai specialųjį vidurinį arba vidurinį ir žemesnį išsilavinimą bei dirbantys pramonės ir žemės ūkio darbo sektoriuose.

Šešta, respondentai nurodę, jog filmus, laisvalaikio ir televizijos laidas dažniausiai žiūri lietuvių kalba daug stipriau palaiko teiginius, jog „Pabėgėliai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje“, ar, kad „Lietuvai tiktų griežtas vieno asmens ar partijos valdymas“. Tačiau įdomiausia ir keisčiausia yra tai, jog šie žmonės, labiau palaiko ir nuomonę, jog „Rusijos žiniasklaida yra objektyvi“ bei mažiau linkę pritarti teiginiui, jog "Rusija turėtų pripažinti Baltijos šalių okupaciją ir sovietinius nusikaltimus".

Apibendrinant reikia pabrėžti vieną pagrindinių aspektų – ryšys tarp žiniasklaidos naudojimo įpročių ir politinių nuostatų ar Rusijos informaciniame kare naudojamų naratyvų palaikymo egzistuoja. Tai atsiskleidžia ir tyrime. Respondentai naudojantys Rusijos žiniasklaidos priemones daug labiau palaiko Rusijos informaciniame kare naudojamus naratyvus nei tie, kurie dažniausiai renkasi Didžiosios Britanijos žiniasklaidos priemones ir tai, iš dalies yra pakankamai logiška, nes Rusijos informaciniai kanalai transliuoja būtent tokią „tiesą“, kuri yra priimtina jų vertybinėje, politinėje ir socialinėje erdvėje. Ne išimtis yra ir Vakarų žiniasklaida – joje pateikiamos Vakarų vertybinį pagrindą, įsitikinimus ir mąstymą atspindinčios žinutės, kurios dažnai būna priešingos rusiškoje žiniasklaidoje transliuojamoms. Tačiau, pagrindinis aspektas, tikėtina, yra tas, jog žmonės palaikantys vieną ar kitą pusę jau turi iš anksto nusistovėjusias pažiūras, susiformavusį vertybinį pagrindą, kurį dar labiau stiprina vadovaudamiesi „selektyvaus suvokimo“ principu. Kitaip tariant, nuostatos labiausiai priklauso nuo individo aplinkos, švietimo ir jo patirčių įgautų socializacijos proceso metu. Kad Rusijos informaciniame kare naudojamų naratyvų palaikymas tik iš dalies priklauso nuo, informacijos kanalų naudojimo įpročių galima pastebėti ir tyrime. Informacinio karo naratyvai yra palaikomi ne vien tų, kurie naudoja rusiškus informacijos šaltinius, bet ir tų, kurie jų nesirenka visai.

Literatūros sąrašas

1. **Ainė Ramonaitė, Nerijus Maliukevičius, Mindaugas Degutis**, „*Tarp rytų ir Vakarų: Lietuvos visuomenės geokultūrinės nuostatos*“ Pilietinės visuomenės institutas, Vilnius: „Versus aureus“ leidykla, 2007.
2. **Ainė Ramonaitė et al.**, „*Kas eitų ginti Lietuvos? Pilietinio pasipriešinimo prielaidos ir galimybės*“, Vilnius: Aukso žuvis, 2018.
3. **Andrew MacAskill**, „*UK sees growing threat from Russian propaganda, cyber-attacks*“, Reuters, 2017. <https://www.reuters.com/article/us-britain-security/uk-sees-growing-threat-from-russian-propaganda-cyber-attacks-idUSKBN1EC2KD> [Žiūrėta 2018 03 06]
4. **Andrew Guess**, et al., „*Avoiding the echo chamber. About echo chambers: Why selective exposure to like-minded political news is less prevalent than you think*“ John S. and James L. Knight Foundation.
https://kfsiteproduction.s3.amazonaws.com/media_elements/files/000/000/133/original/Topos_KF_White-Paper_Nyhan_V1.pdf [Žiūrėta 2018 01 15]
5. **Becky Branford**, „*Information warfare: Is Russia really interfering in European states?*“, BBC News, 2017. <http://www.bbc.com/news/world-europe-39401637> [Žiūrėta 2018 01 13]
6. **Dangis Gudelis, Ingrida Gečienė, Lyra Jakulevičienė** „*Lietuvos diasporos potencialo panaudojimas valstybės gerovei kurti. Europos sąjungos šalių narių geroji praktika*“ Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2012
http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2012_LT_diasporos_potencialo_panaudojimas_valstybes_gerovei_kurti.pdf [Žiūrėta 2018 04 12]
7. **Douglas LaBier**, „*Why People Believe Political lies – And why they stick*“ Huffpost, 2012
https://www.huffingtonpost.com/douglas-labier/politics-lies_b_1967265.html [Žiūrėta 2018 05 01]
8. **Evgen Dykyi**, „*Hibridinis Rusijos karas: Ukrainos patirtis Baltijos šalims*“, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Vilnius, 2016.
9. **Gintautas Mažeikis**, „*Propaganda*“ metodinė priemonė, Šiaulių Universiteto leidykla, 2006.
<http://su.lt/bylos/fakultetai/humanitarinis/fak/propaganda.pdf> [Žiūrėta 2018 01 13]
10. **Idil Osman**, „*Media, Diaspora and the Somali conflict*“, Palgrave Macmillan, 2017.

11. **John Eggerton**, “*Warner: US. Unprepared to Combat Weaponized Social Media*” Broadcasting cable, <https://www.broadcastingcable.com/news/warner-us-unprepared-combat-weaponized-social-media-171622> [Žiūrėta 2018 05 06]
12. **Leon Festinger**, “*The Theory of Cognitive Dissonance*” Stanford University Press, 1962.
13. **Natalie Jomini Stroud**, “*Niche News: The Politics of News Choice*”, Oxford Scholarship online, 2011, <http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199755509.001.0001/acprof-9780199755509> [Žiūrėta 2018 02 05].
14. **NATO strategic communication centre of excellence**, “*Russia’s footprint in the Nordic-Baltic information environment*”, Riga, 2017 <https://www.stratcomcoe.org/russias-footprint-nordic-baltic-information-environment-0> [Žiūrėta 2018 04 12]
15. **NATO strategic communication centre of excellence**, „Redefining Euro-Atlantic values: Russia’s manipulative techniques“, Riga, Latvia, 2016 <https://www.stratcomcoe.org/redefining-euro-atlantic-values-and-russias-strategic-communication-euro-atlantic-space> [Žiūrėta 2018 02 14]
16. **NATO strategic communication center of excellence**, „Stratcom Laughs. In search of an analytical framework“, “ Riga, Latvia.
17. **Nerijus Maliukevičius** „*Geopolitika ir informacinis karas: Rusijos požiūris*“, Vilniaus tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, Vilnius, 2007
18. **Sadananda Sahoo**, “*Global diasporas and development: Socioeconomic, cultural, and Policy Perspectives*”, Springer India, 2013.
19. **Steven Vertovec**, „*The Political Importance of Diasporas*“, Migration Policy Institute, 2005. <https://www.migrationpolicy.org/article/political-importance-diasporas> [Žiūrėta 2018 01 09].
20. **Siying Du, Steve Gregor**, “*The Echo Chamber Effect in Twitter: does community polarization increase?*”, International workshop on Complex Networks and Their Applications V, 2016; https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-50901-3_30 [Žiūrėta 2018 01 06]
21. **Todd. C. Helmus**, et al, “*Russian Social Media Influence: Understanding Russian Propaganda in Eastern Europe*”, RAND, Santa Monica, Calif, 2018 https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2237.html [Žiūrėta 2018 04 15]
22. **Vytautas Mankevičius**, „*Informaciniai karai: esmė, tikslai, sąvokų kaita bei technologijos*“, Technologijos.lt, 2014 http://www.technologijos.lt/n/zmoniu_pasaulis/redakcijos_akiratis/S_41381/straipsnis/Informaciniai_karai-esme-tikslai-savoku-kaita-bei-technologijos?l=2&p=1 [Žiūrėta 2018 02 01]

23. **Vytis Čiubrinskas**, „*Socialinės ir kultūrinės antropologijos teorijos*“, Mokomoji knyga, Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas, 2007.
<https://eltpykla.vdu.lt/bitstream/handle/1/32212/ISBN9786094671555.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Žiūrėta 2018 01 25]
24. **Yoanna Koleva**, „*Informacinis karas: kaip atpažinti Kremliaus propagandą ir kaip su ja kovoti*“, Universiteto žurnalas 2017. <http://www.universitetozurnalistas.kf.vu.lt/2017/05/informacinis-karas-kaip-atpazinti-kremliaus-propaganda-ir-kaip-su-ja-kovoti/> [Žiūrėta 2018 01 08].

Priedai

[Tyrimė naudotos sociologinės apklausos formos pavyzdys]

ANGLIJOS LIETUVIŲ DIASPOROS POLITINĖS NUOSTATOS

Gerbiama(s) Respondente, Esu VU TSPMI magistro studijų studentas, atlieku tyrimą apie Anglijos Lietuvių diasporos geokultūrinės nuostatas. Tyrimo tikslas - suprasti kokiomis realijomis šiuo metu gyvena ir kaip svarbius pasaulinius įvykius ar procesus mato mūsų išeiviai bei kuo jie skiriasi ar yra panašūs su Lietuvoje gyvenančių gyventojų požiūriu ir supratimu. Svarbi kiekvieno Jūsų nuomonė! Jūsų atsakymai gali padėti atkreipti Lietuvos valdžios ir žmonių dėmesį į diasporos problemas, empatiškiau pažvelgti į jūsų kasdienės realijas ir taip paskatinti daugiau įsitraukti sprendžiant bendrus, svarbius klausimus, todėl prašau kuo nuoširdžiau atsakyti į visus klausimus. Anketa yra anoniminė, taigi, bus naudojami tik apibendrinti duomenys. Šioje anketoje nėra teisingų ar klaidingų atsakymų, nurodykite tą atsakymą, kuris Jums tinka ir atspindi Jūsų požiūrį. Dėkoju už bendradarbiavimą!

Mažvydas Kunevičius

* Required

1. JŪSŲ LYTIS *

Mark only one.

- Vyras
 Moteris

2. JŪSŲ TAUTYBĖ *

Mark only one.

- Lietuvis/ė; Lenkas/ė; Rusas/ė; Other:

3. KIEK JUMS METŲ? *

5. JŪSŲ AUKŠČIAUSIAS ĮGYTAS IŠSILAVINIMAS * *Mark only one.*

- Pradinis
- Pagrindinis
- Vidurinis
- Specialus vidurinis (po vidurinės mokiausi profesinėje mokykloje)
- Neuniversitetinis aukštasis (kolegija)
- Universitetinis aukštasis (bakalauras)
- Universitetinis aukštasis (magistras)
- Universitetinis aukštasis (daktaras)

6. JŪSŲ VIDUTINĖS PAJAMOS PER METUS (Svarais) *

_____

7. JŪSŲ GYVENAMOJI VIETA ANGLIJOJE (Miesto, gyvenvietės pavadinimas) *

_____

8. DARBO SEKTORIUS (Kokioje srityje dirbate, dirbote ar ieškote darbo?) * *Mark only one oval.*

- Pramonės ir gamybos sektorius (Gamyklos, statyba, fabrikai ir t.t.)
- Žemės ūkio sektorius (Agrarinis)
- Aptarnavimo, finansų ir informacijos sektorius (Ūkio sektorius apimantis veiklą, kurio branduolį sudaro paslaugų tiekimas, finansai, medicina, IT).
- Viešasis sektorius (Valstybinis sektorius arba visuma institucijų, kurios išlaikomos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų. Sektorius teikia viešąsias prekes ir paslaugas dėl kurių nėra konkuruojama ir kurios prieinamos kiekvienam individui.)

KALBOS/ŽINIASKLAIDA

9. KOKIAS KALBAS JŪS MOKATE? (Galite pažymėti kelis variantus) * *Check all that apply.*

- Lietuvių; Anglų; Rusų; Prancūzų; Vokiečių; Ispanų; Lenkų; Other:

10. KOKIA KALBA DAŽNIAUSIAI ŽIŪRITE/SKAITOTE ĮVARIUS INFORMACIJOS ŠALTINIUS? (Galite pažymėti kelis variantus) * *Check all that apply.*

- Lietuvių; Rusų; Anglų; Kitomis kalbomis

11. KOKIA KALBA DAŽNIAUSIAI ŽIŪRITE FILMUS, TELEVIZIJĄ AR LAISVALAIKIO LAIDAS? (Galite pažymėti kelis variantus) * *Check all that apply.*

- Lietuvių; Rusų; Anglų; Kitomis kalbomis

12. KOKIOS ŠALIES ŽINIASKLAIDOS PRIEMONES DAŽNIAUSIAI NAUDOJATE? (Galite pažymėti kelis variantus) * *Check all that apply.*

- Lietuvos; Rusijos; Anglijos; Other:

13. KAIP DAŽNAI (Apytiksliai), INFORMACIJAI GAUTI, NAUDOJATE TOKIUS INFORMACIJOS KANALUS KAIP: "Delfi", "Irytas", "15min", "LRT" ir panašius? * *Mark only one.*

Kiekvieną dieną; Kelis kartus per savaitę; Kelis kartus per mėnesį; Kelis kartus per metus;
 Niekada

14. KAIP DAŽNAI (Apytiksliai), INFORMACIJAI GAUTI, NAUDOJATE TOKIUS INFORMACIJOS KANALUS KAIP: "SPUTNIK", "RT", "RUSSKOYE RADIO", "NTV" ir panašius?

* Mark only one.

Kiekvieną dieną; Kelis kartus per savaitę; Kelis kartus per mėnesį; Kelis kartus per metus;
 Niekada

15. KAIP DAŽNAI (Apytiksliai), INFORMACIJAI GAUTI, NAUDOJATE TOKIUS INFORMACIJOS KANALUS KAIP: "BBC", "CNN", "The Economist", "Al Jazeera" ir panašius? *

Mark only one.

Kiekvieną dieną; Kelis kartus per savaitę; Kelis kartus per mėnesį; Kelis kartus per metus;
 Niekada

POLITINIAI TEIGINIAI

16. KIEK JŪS SUTINKATE AR NESUTINKATE SU TEIGINIAIAS?

* *Mark only one per row.*

(Ties kiekvienu teiginiu galima buvo pasirinkti vieną galimą variantą iš penkių):

Visiškai nesutinku; Nesutinku; Nei sutinku, nei nesutinku; Sutinku; Visiškai sutinku

1. "Pabėgėliai ir imigrantai yra destabilizuojantis veiksnys Europoje"
2. "Europoje vyksta neonacizmo atgimimas"
3. "Lietuvoje gyvenančios tautinės mažumos yra diskriminuojamos"
4. "NATO kelia grėsmę Rusijai"
5. "Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi"
6. "Rusijos žiniasklaida yra objektyvi"
7. "Didžiosios Britanijos žiniasklaida yra objektyvi"
8. "Nėra tokio dalyko kaip objektyvi žiniasklaida"
9. "Rusija kelia grėsmę Vakarų valstybėms"
10. "Rusijos politika kelia grėsmę Baltijos valstybėms"
11. "Baltijos šalys ir Vakarai perdeda šnekėdami apie Rusijos keliamą grėsmę"
12. "Europos sąjunga neveiksni ir ilgainiui žlugs"
13. "Iškilius grėsmei NATO negins Baltijos valstybių"
14. "Lietuvai nereikia privalomosios karo tarnybos (šauktinių)"
15. "Lietuvoje dislokuotas NATO batalionas kelia grėsmę ir įtampą regiono saugumui"
16. "Lietuvos politikai nėra kompetentingi"
17. "Lietuvai labiausiai tiktų griežtas, vieno asmens ar partijos valdymas"
18. "Rekomenduočiau emigruoti iš Lietuvos ir ieškoti laimės kitur"
19. "Rusija turėtų pripažinti Baltijos šalių okupaciją ir sovietinius nusikaltimus"
20. "Lietuva turėtų siekti dar griežtesnių ekonominių sankcijų Rusijai"
21. "Lietuvai būtų naudinga be apribojimų prekiauti su Rusija net jei Lietuvos ekonominiam suverenumui iškiltų pavojus"

Summary

Political Attitudes of Lithuanian Diaspora in the Context of Russian Information Warfare: Case of England

This work is the first attempt to look at the political attitudes of the Lithuanian diaspora in England and their information space. The research provides an initial analysis and the most relevant emerging tendencies, there is no intention to make deep theoretical summaries or conclusions. The material provides the necessary general knowledge of the political attitudes of the Lithuanian diaspora in England the support of the narratives used in the Russian information warfare and the habits of information usage. This work can serve as the basis for further research into the future

The aim of this work is to find out whether the representatives of the Lithuanian diaspora in England tend to support narratives used in the Russian information warfare, as well as diaspora information space or habits of information sources usage. The work assumes that consent to information warfare narratives may depend on the "selective exposure" and the possible involvement of people in the "echo chambers".

The general situation of the research is ambiguous and raises many questions. Sufficiently large numbers of respondents support or partially support the narratives of the Russian Information Warfare. 60.2% of respondents believe that the Lithuanian media is biased, 37.7% agree with statement that there are discrimination against ethnic minorities in Lithuania, 66.7%, that Lithuanian politicians are not competent, also 32.5% believe that the Baltic States and the West are exaggeratingly speaking about the threat posed by Russia. It need to be emphasized that 43.7% of the respondents believe that Lithuania would benefit from unrestricted trade with Russia, even if Lithuania's economic sovereignty would be compromised, while 45.3% disagrees with the statement that Lithuania should seek to impose stricter economic sanctions on Russia. However, it is interesting that some respondents disagree with statements that Russia poses a threat to the West (36.1%) or to the Baltic States (33.5%). The study also revealed a large proportion of those who do not have a clear-cut political viewpoint on one or another issue.

Moreover, respondents who indicated that they use Russian information tools to obtain information is much more likely to support the narratives of the Russian information warfare. The same situation is evident with those who have indicated that films, free time and television broadcasts they watch in Russian language. Interestingly, a large proportion of respondents indicated that they did not select and use Russian media at all and that they rarely choose to watch films, entertainment and TV

shows in Russian language, but the support of Russian information warfare narratives remains high enough.

Finally, the study revealed the "*connection*" between the Lithuanian and Russian mass media. Most respondents tend to use Lithuanian sources of information to obtain information, but the correlation showed that those who mostly use Lithuanian channels as the main ones tend to use Russian sources more often too.